

P OSTAFORDULT V VAL

Érzés, mely nem múlik el

Saját költeménnyel is neveztek a megyei cigány vers- és prózamondó versenyre, mely 2005. január 17-én, Nyíregy-

Címlapon:
LD archívum

LD
„LUNGO DROM”
**ROMA
LAP**
Megjelenik
havonta

a Magyarországi Nemzeti
és Etnikai Kisebbségi
Közalapítvány
támogatásával.

Kiadja: az „Oktatási
és Továbbképzési
Központ” Alapítvány
5000 Szolnok, Aranka utca 3.

Telefon/Fax:
06-56/513-952, 513-953,
513-954

Levelezési cím:
SZOLNOK Pf.: 77 5001
e-mail: lungodrom@axelero.hu
Internetcím:
www.lungodrom.hu

Főszerkesztő: Paksi Éva

Főmunkatárs: Farkas Kálmán

Tervezőszerkesztő:
Gudmon Andrásné

Munkatársak:
Hegedűs Sándor,
Józsa Zoltán, Lukács Ilona,
Nyári Gyula

Rácz Lajos

Szerkesztőségi titkár:
Pálfi Elvira

Felelős kiadó: Farkas Flórián

Nyomdai munkák:
KARCAGI NYOMDA KFT.
Felelős vezető:
Tankó Csaba
ügyvezető igazgató
ISSN 1216-982X

Farkas Oszkár nyugdíjas pedagógus átadja a díjakat

házán, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban zajlott. Könyvtárunk a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakkollégiumánál nyert támogatásból szervezhette meg ismét a vetélkedőt. A 2002. évi megmérettetés sikerén, jó visszhangján felbuzdulva többször is próbáltunk támogatást szerezni e célra, de nem sikerült. Szinte váratlan volt most az öröm, hogy felismerve a kezdeményezés szükségességét, segítséget kaptunk. Pályázatunkat támogatta a Kisebbségi Önkormányzatok Megyei Szervezete, Nyíregyháza Megyei Jogú Város Cigány Kisebbségi Önkormányzata és a települési kisebbségi önkormányzatok is. Akkor a Családsegítő Központ, most az annak feladatait részben átvállaló Szocio East Egyesület anyagilag is kiegészített bennünket, hogy egyetlen versenyző felkészülésbe fektetett energiája se maradjon elismerés nélkül.

A versenyt négy kategóriában hirdettük meg (I. alsó tagozat, II. felső tagozat, III. ifjúsági, IV. felnőtt), s harmincegyen jelezték, hogy megmérettetik magukat (I. kategória 9 fő, II. kategória 12 fő, III. kategória 6 fő, IV. kategória 4 fő), tizenegy településről.

Berki Antal színművész – aki egyben a zsűri egyik tagja is volt – József Attila Magad-

emésztő (Babits Mihálynak) című versének elmondásával megteremtette a verseny hangulatát. Az ő vers iránti tisztelete mindenkire átragadt. Olyan érzéseket váltott ki a résztvevőkből, melyek remélhetőleg soha nem múlnak el, mint ahogy egyik versenyzőnk (Kertész László) saját költeményéből is hallhattuk. A művész előadása oldotta a feszültséget a versenyzőkben, akik közül elsőként az alsó tagozatosokat hallgattuk meg.

E kategória díjazottjai: I. Hegyes Gyula Nagycserkesz, II. Tatár Éva Vásárosnamény, III. Kovács Magdolna Mándok.

A legnépesebb kategória a második volt. A versenyzők által választott versek, és prózai művek a cigány irodalom legszebb gyöngyszemei voltak. Némelyike megkönynyeztette a zsűri tagjait és a közönséget is.

E kategória díjazottjai: I. Rézműves Márk Hodász, II. Horváth Beatrix Baktalórántháza, III. Jónás Erika Vásárosnamény.

A harmadik kategóriában három évvel ezelőtt csupán ketten mérték össze felkészültségüket, most hatan versenyeztek a díjakért.

I. Balogh János Tuzsér, II. Lakatos József Tiszadada, III. Szőcsi Dániel Nyírvasvári.

E kategória második helyezettjével három éve is találkozhattunk, akkor a felső tagozatosok közül ő vitte el az első díjat. A harmadik helyezett fiatalember saját versével nevezett, s ő készítette fel unokaöccsét, a második kategória győztesét és nővérét, aki a felnőtt kategóriában indult. Ezekért külön elismerést érdemel!

A negyedik kategória első helyezettje az előző verseny egyetlen indulója volt a felnőttek között. Most még három vetélytársa akadt, de sikerült a legjobbnak lennie (Egyébként a II. kat. 2. helyezettjének édesanyja).

I. Bóth Erzsébet Tiszadada, II. Kertész László Baktalórántháza, III. Rézművesné Szőcsi Izabella Hodász.

A zsűri elnöke, Farkas Oszkár (nyugdíjas pedagógus – Nyíregyháza) értékelte a résztvevők teljesítményét, majd átadta a díjakat, melyek értékes könyvek, könyvtalványok és folyóirat-előfizetések (I. és II. kat. Kincskereső, III: és IV. kat. Lungo Drom) voltak. A felkészítő tanároknak a zsűri harmadik tagja, Rézműves Mihályné (nyugdíjas óvónő – Hodász) köszöntö meg a munkáját, s egy-egy kötetet adott át nekik, melyek Farkas Oszkár verseit foglalják csokorba. Azonban senki nem távozott üres kézzel, mert mindenkinek, aki helyezést nem is ért el, megköszöntük a munkáját egy-egy könyvvel. Bízunk benne, hogy a következő versenyre való felkészüléshez is találnak benne megfelelő verset, prózát. Abban is reménykedünk, hogy lesz folytatás, s nem kell hozzá újabb három évet várni!

Gratulálunk valamennyi résztvevőnek és felkészítő tanároknak!

Köszönetet mondunk mind a tizenegy település (Baktalórántháza, Nyírtelek, Pátróha, Tiszadada, Nagycserkesz, Mándok, Vásárosnamény, Tuzsér, Tornospálca, Nyírvasvári, Hodász) könyvtárosainak a szervezőmunkáért, s a települések, ill. kisebbségi önkormányzataiknak, akik a helyi vetélkedők lebonyolításában és az utaztatásban nagy segítségünkre voltak.

Dr. Vraukóné
Lukács Ilona
könyvtáros
Nyíregyháza

Képzeld el!

Képzeld el, hogy ember vagy. Gondolkodni, érezni tudó, **igazságos** ember.

Képzeld el, hogy a magyarság gyengesége és pusztulása, a mi gyengeségünk, a cigányok pusztulása is...

Képzeld el, hogy a magyarság megbecsülése, önbecsülésünk tükre, irántuk érzett felelősségünk egy tőről fakad a magunk sorsa iránt érzett felelőséggel...

Képzeld el, hogy a határainkon túl élő magyarság és a magukat magyarnak valló cigányság önmagára találása az egész nemzetet vezetheti vissza önmagához, a nemzettől való elszakadásuk, megtagadásuk pedig önmagunk feladásával azonos!

Képzeld el, hogy nem mindegy, hogy egy nemzet a szabadságát veszti el, amit még visszaszerezhet, vagy pedig identitását, ami visszaszerezhetetlen!

Képzeld el, hogy a mindennapos egzisztenciális válság ma valóban mindenkit sújt, az etnikai megsemmisülés veszélye azonban csak a kisebbségeket fenyegeti...

Képzeld el, hogy az összefüggéseket felismerni csak a tapasztalatok és előtanulmányok alapján lehet, nem pedig parancsszóra bólogatva...

Képzeld el, hogy **nem** románként emlegeted a bukovinai székelyeket, a moldovai, gyimesi, barcasági, dévai csángókat, se a nagyváradi, csíksomlyói cigányokat! Képzeld el, ők **mind magyarok!** A bukovinai magyarok az 1764-es Siculicidium bűjdösőinak utódai, a moldvai

csángókról pedig illene tudni mindenkinek, hogy **Róbert** esztergomi érsek, mint pápai legátus 1227-ben keresztelte meg a mai Moldova területén élő kunokat, Milcov városa környékén...

Képzeld el, hogy tökéletesen ismered a magyar történelmet és senki, de senki nem vezethet félre politikai érdekei miatt!

Képzeld el, hogy nem természetes az, hogy kisebbségellenes közegben kell megtalálnod léted alternatíváit, miközben több cigányvezető egyezséget köt a te bőrödre, a te jövődre, a te megkérdézésed nélkül olyan politikai erővel, akiktől te éhen veszhetsz! De a szavazatodra azért számítanak négy évente, vagy ha inogni látszik hatalmuk...

Képzeld el, hogy a mesterségesen szított ellentmondások is növelik a tömegek passzivitását. Gondolkodj! Tudj! És vállj ki a passzív tömegeből: mondd ki a saját igazságaidat!

Képzeld el, mit éreznél most, ha arról szavaztak volna **nemmel** december ötödikén Magyarországon, hogy **te, itt cigány maradhatsz-e?!**

Képzeld el, élt egyszer egy igen okos ember, épp úgy kisebbségi létben, mint te, aki azt írta 1929-ben, hogy „a demokrácia önmagában nem csodaszer a nemzetiségi panaszokra. Ne arra számítsunk, hogy a demokrácia teremj jogokat, hanem arra, hogy a jogok teremtenek demokráciát!” Ezt az igen világosan gondolkodó erdélyi embert Kós Károlynak hívták.

Képzeld el, hogy **igennel** is szavazhattál volna...

SZÖKŐÁR ÁZSIÁBAN

❖ Negyven éve nem mért, 8,9-es erősségű földrengés ezer kilométeren repesztette meg a tenger fenekét december 26-án, helyi idő szerint reggel hét órakor, mintegy háromszáz kilométerre Szumátra északi partjaitól, az Indiai-óceánban. A rengés nyomán fellépő szökőár Srí Lankától Indonéziáig végigpusztította a partvidéket és a szigetvilágot. A földrengés és az azt követő szökőár 200 ezer ember halálát okozta és több millióan váltak otthontalanná.

TÍZ MAGYARBÓL HÁROM NYOMOROG

❖ Az idei minimálbér-emelkedés már az év eleje áremelés mértékével sem áll arányban. A Létnimum Alatt Élők Társaságának közleménye szerint félő, hogy emiatt tovább romlik a legszegényebbek helyzete. A társaság elnöke, **Molnár Gézáne** úgy véli, a családi pótlék és a gyermekeknek járó juttatások összege sem emelkedik megfelelő mértékben. A nyugdíjminimum megszűnése további félmillió embert érint hátrányosan. A társaságnál az óév utolsó két hónapjában minden eddiginél nagyobb igény mutatkozott az élelem, ruha és bűtorségelyekre.

NŐTT A MUNKANÉLKÜLISÉG MAGYARORSZÁGON

❖ Tavaly a szeptember-novemberi időszakban a foglalkoztatottak száma 3 millió 915 ezer fő, a munkanél-

küliek száma 262 ezer, a munkanélküliségi ráta 6,3 százalék volt – olvasható a Központi Statisztikai Hivatal tanulmányában. Egy évvel korábban szeptember-novemberben a munkanélküliségi ráta 5,5 százalék volt.

GÁSPÁR LACI ÚJABB KLIPPET FORGAT

❖ A 2004-es *Megasztár* legjobb férfi hangját elhalmozzák munkával. Karácsonykor és szilveszterkor is több fellépése volt, most pedig új videoklip forgatására készül. A *Sosem vagy egyedül* című dalból is készül felvétel. A filmet Budapest utcáin forgatják.

ELKÉSZÜLT A SORSTALANSÁG

❖ Elkészült a Sorstalanság című film. Az irodalmi Nobel-

díjas **Kertész Imre** azonos című regénye alapján készült alkotás a bemutatóra vár. A közönség először a február elsején kezdődő 36. Magyar Filmszemlén láthatja először, majd február 10-én kerül a mozikba. A film zenéje, amelyet az Oscar-díjra jelölt olasz **Ennio Morricone** komponált, az EMI gondozásában január 13-án került a boltokba. **Koltai Lajos**, a film rendezője „vizuális utazásnak” nevezte az alkotást, amely úgy fejt meg a holokauszt „rejtelmét”, hogy követi egy lélek útját.

EMBERI JOGOK NAPJA

❖ 1948. december 10-én az ENSZ közgyűlésén elfogadták az emberi jogokról szóló egyetemes nyilatkozatot. Ennek emlékére az ENSZ 1950. december 4-i közgyűlése december 10-ét az Emberi Jogok Napjává nyilvánította.

AZ UNIÓS TESTÜLET ELLENŐRIZNÉ A CIGÁNYELLENESSÉGET

❖ Az újonnan létrehozott Alapvető Jogok Irodájának arra van szüksége, hogy érvényes mandátummal ellenőrizhesse a cigányellenességet, az Európai Bizottságnak pedig sürgős lépéseket kellene tenni az Európa – szerte a romákat sújtó diszkrimináció ellen – hangzott el az „Egység a sokszínűségben” címmel Brüsszelben megrendezett konferencián, melyre a Demokraták és Liberálisok Szövetsége Európában szervezésében az Európai Parlamentben került sor.

KISEBBSÉGEK NAPJA

❖ A Kisebbségek Napja alkalmából **Gyurcsány Ferenc** miniszterelnök **Mádl Ferenc** köztársasági elnök, **Szili Katalin** házelnök, miniszterek, továbbá pártok, a határon túli magyarok képviselői és kisebbségi vezetők jelenlétében nyújtotta át a 2004. évi Kisebbségi Díjat a Parlament Vadásztermében. Díjat kapott **Debre Istvánné**, pedagógus; **Rostás-Farkas György** író, költő, újságíró; **Várnai Márton**, ÖCO képviselő; **Rácz Katalin** – **Gizella** nővér; **Wurst Erzsébet** oktatási és kulturális felelős; **Kricskovich Antal** táncművész, koreográfus; **dr. Krupa András**, etnográfus, folklórlista; **dr. Manherz Károly**, az ELTE Bölcsészettudományi Kar dékánja; valamint az **Erdély Múzeum Egyesület**.

JÓTÉKONYSÁGI EST NAGYKANIZSÁN A DÉLKELET-ÁZSIAI SZÖKŐÁR KÁROSULTJAI JAVÁRA

❖ Műsoros jótékonysági estet tartottak a délkelet-ázsiai szökőár károsultjai javára hétfőn Nagykanizsán, a helyi cigány kisebbségi önkormányzat, a városi vöröskereszt és az önkormányzat szervezésében. A 650 fős hallgatóság, köztük magas

rangú vendégek részvételével lezajlott est bevétele 856 ezer forint volt, amit a vöröskeresztnek utalnak át.

HORVÁTH GYULA LETT A VONÓPÁRBAJ GYŐZTESE

❖ December 14-én este tartották a budapesti Kongresszusi Központban a Nemzetközi Vonópárba döntőjét. A legjobb kilenc prímás közül a zsűri egyhangú döntéssel **Horváth Gyulát** ítélte a legjobbnak, a második helyezett **Rácz Lajos**, a harmadik **Johan János** lett. Az egyetlen nőként döntőbe jutott **Yukako Furudate** japán hegedűművész nő számos különdíjat kapott.

EMBERJOGI PANASZ OLASZORSZÁG ELLEN

❖ Az Emberi Jogok Európai Bizottságánál a budapesti székhelyű Európai Roma Jogok Központja (ERRC) kollektív panasszal élt Olaszország ellen, azt állítva, az vezérelveiben és gyakorlatában faji alapon elkülöníti a romákat a lakhatás területén. A bizottság az év elején foglal

állást abban a kérdésben, hogy az olasz állam romákat érintő lakáspolitikája teljesíti-e az Olaszország által az Európai Szociális Chartában vállaltakat. Az ERRC szerint a romákat érintő lakhatási megállapodások Olaszországban azt a célt szolgálják, hogy elkülönítsék a cigányságot. Számos olaszországi roma telepen olyan szélsőségesen elégtelen lakhatási körülmények uralkodnak, melyek fenyegetik az ott élők egészségét és életét, ezen kívül az olasz hatóságok rendszeresen teszik ki a romákat erőszakos kilakoltatási akcióknak.

ELKÜLÖNÍTETT HORVÁT ROMA GYEREKEK

❖ Az Európai Roma Jogok Központja (ERRC) és a Horvát Helsinki Bizottság (CHC) beadványt nyújtott be Horvátország ellen az Európai Emberi Jogok Bizottságának, roma gyerekek iskolai szegregációja ellen. A beadványt 15 olyan horvát roma gyermeknek a jogaiért küzdve nyújtotta be a két szervezet, akiket arra kényszerítettek, hogy elkülönített oktatásban vegyenek részt. A gyermekek szülei jogorvoslatért

fordultak horvát bíróságokhoz is, több mint két évvel és 8 hónappal a kérelem után két bíróság is elutasította ügyüket, a horvát alkotmánybíróság pedig még nem foglalt állást.

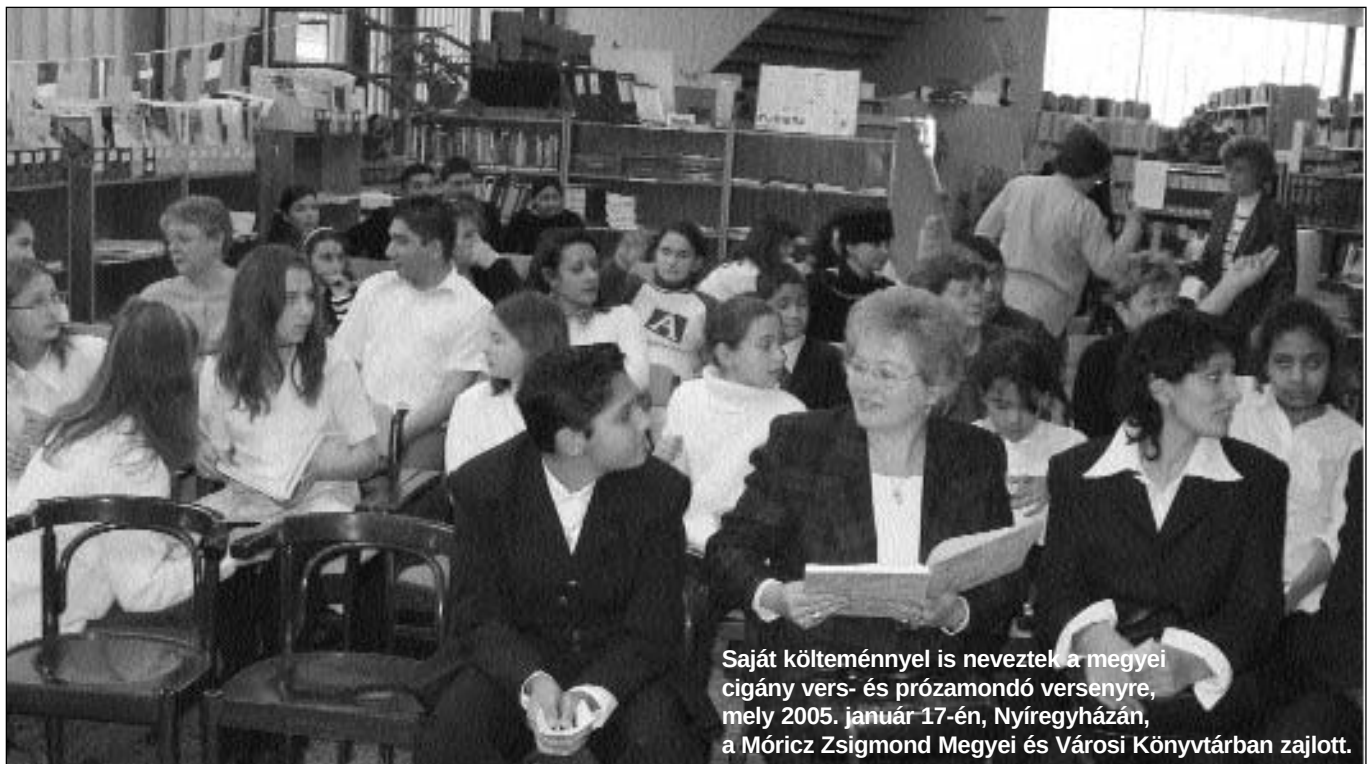
CSALOG ZSOLT DÍJAK ÁTADÁSA

❖ Három polgárjogi aktivistának és egy emberi jogi műsorokat készítő alkotóközösségnek adományoztak idén **Csalog Zsolt-díjat**. Az elismerést január 17-én, a budapesti Holokauszt Emlékközpontban nyújtották át. Csalog Zsolt-díjat kapott a **Kisebbségi és Emberi Jogi Alapítvány**, kisebbségi emberi jogi műsorokat készítő alkotóközössége, amely 2001 vége óta készíti az **Info Rádió** emberi jogi magazinját, 2002 márciusától a **Klubrádió**-ban a **Szószóló** című műsort szerkeszti és 2002 októberétől a televíziós magazint is készíti **Provokátor** címmel. Szintén díjat kapott **Mohai Éva** nyugdíjas pedagógus, **Elnour Abd Alla Szilveszter**, a **Kék Felhő Óv-Lak Krízis Otthon** létrehozója és vezetője, valamint **Lázár István** római katolikus plébános.

ROMA TÉVÉHÁLÓZAT TERVE

❖ Önálló, összeurópai roma televíziós hálózat létrehozását javasolta **Lévai Katalin** az Európai Bizottságnak. A magyar európai parlamenti képviselő elmondta: a fokozatos bővítésekkel az uniós lakosságán belül többmilliósnak, egy nem hivatalos ország alakult ki. A terv kapcsán **Margot Wallström** kommunikációügyi biztos egyetértett abban, hogy a roma lakosság bemutatása, kulturális hagyományaik ápolása és beilleszkedésük elősegítése a kialakítandó tévéhálózat elsőrendű feladata lehet. A svéd politikus felajánlotta segítségét a szükséges források felkutatásában. **Lévai Katalin** és a biztos találkozóján arról cseréltek véleményt, mit lehet és kell tenni azért, hogy az európai intézmények közelebb kerüljenek az állampolgárokhoz.

Az Új Néplap,
a Romaweb,
és az RSK
cikkei alapján
összeállította Paksi Eva

Saját költeménnyel is neveztek a megyei cigány vers- és prózamondó versenyre, mely 2005. január 17-én, Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban zajlott.

A hónap hírei • A hónap hírei

A deportálást túlélte, de hová lett az akkori jószág?

Amire nincs kárpótlás

Dósa Gyuláné Farkas Julianna hétéves volt 1944-ben, amikor Burgenlandba hurcolták csak azért, mert cigány. Szenvedéseiről még nem kapta meg az őt megillető jóvátételt, de nem a pénz miatt aggódik. Inkább azért, mert szerinte elveszett valami a világból, ami még az üldöztetés keserves idején is megvolt: az emberség.

Tiszafüreden éltek. Apja, **Farkas József** híres cigányzenész volt, édesanyja pedig magyar asszony. Jó életük volt, apja a füredi szállodában muzsikált, „az urak” is szerették, tisztelték. Mégis elvitték őket.

– *Egy reggel jöttek értünk. Minden házról volt papír, amin nyilvántartották, ki lakik ott. A miénknél az volt ráírva: Farkas József és családja, cigány* – idézi fel az 1944 elején történetet Dósa Gyuláné.

Burgenlandba vitték egy hatalmas gazdaságba.

– *Ahogy vissza tudok emlékezni, sokfélék voltunk a gazdaságban. Voltak ott lengyelek, zsidók, oroszok, mi, magyar cigányok... mindenféle nép. Nem lehet azt elfelejteni, mikor beküldtek a lovak*

közé. Én kicsinek nagyon féltem a lovaktól, még enni se mertem adni nekik. Azóta szeretem őket, mert azok az állatok olyan türelmesek, kedvesek voltak. Szinte megéreztem, hogy milyen bajban van az ember. Reggelente jöttek az urak kilovagolni. Volt ott egy náci nő, akitől nagyon féltünk. Nápálcával agyonvert egy zsidólányt. Csak ütötte, ütötte. Bele volt bolondulva a kegyetlenkedésbe. De a többiek, a németek is meg a magyarok is rendesek voltak – mesél megelevenítve a múltat, ahogy a szívében él.

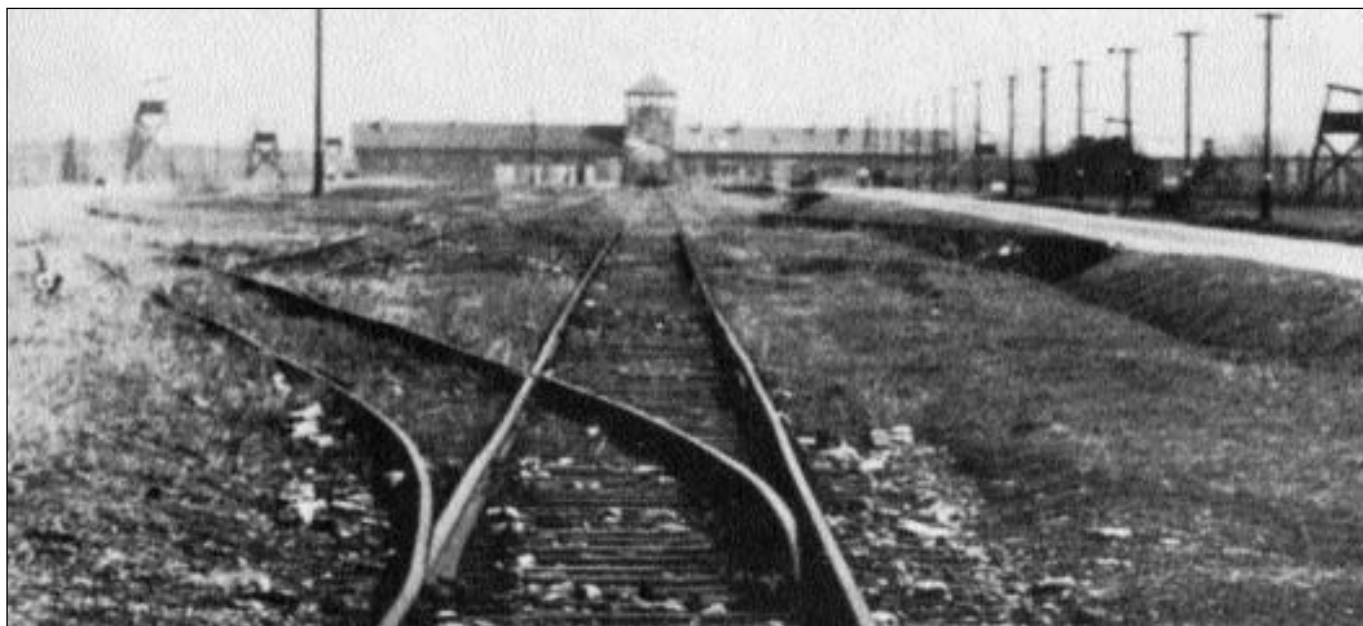
Majd hatvan évvel később Dósa Gyuláné is egyike volt azoknak, akik a vidéket járó holokausztnepperektől tudták meg, hogy az osztrák állam jóvátételt fizet egykori szen-

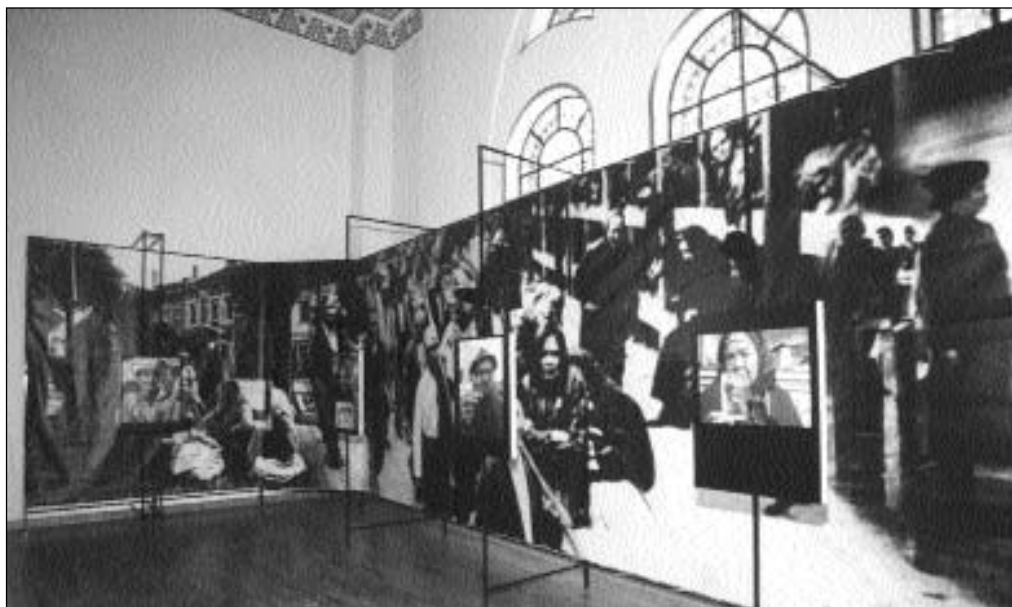
vedéseikért. Az ausztriai Megbékélés Alapítvány kárpótlást folyósít minden kényszermunkára hurcolt túlélőnek és leszármazottaiknak, így a cigányoknak is. A hetven éven felüli túlélők csaknem kétmillió forintot kaphattak.

Bár a holokauszt története régóta tananyag az iskolai történelemórákon, a cigányok szenvedései alig egy évtizede kerültek be a szélesebb köztudatba. A jóvátétel, a túlélők és a leszármazottak kárpótlása Magyarországon ellentmondásos, botrányokkal kísért folyamattá vált, a különféle nemzetközi akciók, kezdeményezések kusza és átláthatatlan szövevényt alkotnak, olyannyira, hogy a parlamentben vizsgáló bizottságot állítottak fel a roma kárpótlási ügyek tisztázására.

Mert a hír, hogy igényelhető a jóvátétel, finoman szólva is nehezen jutott el a cigány közösség tagjaihoz. Így aztán tág terük nyílt a szélhámosoknak. Az osztrák kárpótlási pénzzel seftelők 50–100 ezer forint ígéréssel vásárolták fel az idős romák adatait. Tizenegy meggyében kezdődött nyomozás, cigány önkormányzati vezetők is gyanúba keveredtek, az eddig kifizetett nyolcmilliárd forintból szerény becslések szerint is több százmillió forint kerülhetett illetéktelen kezekbe.

Dósa Gyuláné egy olyan neppertől értesült a lehetőségről, akit azóta előzetes tartóztatásba helyezett a rendőrség. Nagy nehézségek árán végül mégis sikerült érvényesítenie kérvényét a kárpótlás

Az Auschwitz Album képeiből kiállítás nyílt az emlékközpontban

hivatalos magyar lebonyolítója, a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány irodájában, így remény van rá, hogy egyszer hozzájuthat a kárpótlási összeghez. Igaz, nem annyira a pénz miatt aggódik, bár meglenne a helye. Szerinte a legnagyobb baj az, hogy elveszett valami, ami még az üldöztetésük cudar világában is megvolt.

– *Megváltozott a magyar, és megváltozott a cigány is* – mondja.

Farkas Julianna a burgenlandi gazdaságban a tápiószecsői cigányokkal került össze, ők vették pártfogásukba.

– *Nekik köszönhetem az életemet. Mondták: csinálj meg mindent, amit parancsolnak, dolgozzál, mert különben feltesznek a vonatra, és elvisznek Auschwitzba... Én tízenégy éves koromig, bizony, éjszakánként bepisíltam. A félelem teszi ezt, azt mondják* – emlékezik.

Középső bátyja és öccse még azelőtt megszökött, hogy értük jöttek volna. A környék erdeiben, tanyavilágán húzták meg magukat. Csak apja, anyja maradt otthon és legidősebb testvére, Gyula. Őt Mezőkövesdre vitték, onnan szökött meg. Apját Németországba hurcolták, a hétéves Juliannát elszakították anyjától.

– *Apám rengeteget szenvedett, éhezett, fázott. Lőszergyárban dolgoztatták őket. Aztán mikor el akarták vinni*

őket máshová, tén Auschwitzba, megszökött a vonatról. Kifeszgették a padlódeszkát, és a sínek közé ugrottak.

Az apa ezután Svájcba menekült, de nem volt maradása, vágyott a családjá után. Mikor felerősödött a honvágya, elindult haza. De akkor már új vendégek is érkeztek Tiszafüredre.

– *Amikor bejöttek az oroszok egy szál hegedűvel ment eléjük a határba. Játsozta nekik a Katyusát, annyira örült,*

hogy megjöttek, s hogy újra együtt lehet a család. Mert akkorra már hazakerültünk, csak anyámról nem tudtunk még semmit. Őt szakácsnőnek vitték el valahova.

Apját korábban a tiszafüredi polgármester mentette, „mikor az egyik SS-tiszt megharagudott rá”. Agyon akarták löni. S mit tesz a sors? Mikor bejöttek az oroszok, lefoglák a polgármestert, aki egy ideje az erdőben bujkált. Farkas József ott volt az oroszokkal a Kövér-

kastélyban, muzsikálni hívták. A kezébe adta a hegedűt, és mondta: „Ő is muzsikus, jó barátom.” A polgármesternek meg odasúgta: „Játssz, ahogy tudsz, mindegy...” Így menekült meg a polgármester.

– *Rendeselek voltak az urak is, nem igaz, hogy rosszak lettek volna. Vérbeli magyarok voltak. Volt hogy duhajkodtak, de sohasem bántottak senkit, nem viselkedtek embertelenül*

– Dósa Gyuláné így emlékezik. Tán azért, mert az idő megszépíti a múltat, tán azért, mert a jelen mindig keserűbb. Annyi bizonyos, hogy ami most van, azzal nincs megbékélve.

– *A deportálást túl éljük. De sokat segítettek ebben a magyarok. Jó emberek voltak. S most? Borzasztó ami van. Hová lett az akkori jóság? Akkoriban – ahogy emlékszem – nem volt olyan, hogy valaki éhezik egy faluban. Elment a koldus, a szegény, kitakarította a módosabbnál a disznóólat és a gazda telerakta a kosarát ennyivalóval. Két-három napig elég volt a családjának. S ha elfogyott, jött dolgozni újra. Szerették a magyarok a cigányokat. Segítették őket, nem bántották. Ha megtudták,*

Az auswitczi tábor kerítésének részlete. A szögesdrótban áram futott

A tábor főkapuja
„A munka szabaddá tesz.”

hogy éheznek egy család, föltek egy zsák búzát vagy krumplit a kocsira, elvitte a gazdag ember, és azt mondta: „Itt van, süssed a gyerekeknek a csobányt, süssed a bodagot!” Ha disznóvágás volt valahol, akkor is kapott a szegény, ha elment segíteni. Olyan nem volt, hogy egy falu ne tudta volna eltartani a szegényeit. A cigány muzsikált nekik, megfizették érte. Egyenrangúnak vették az én apámat is, megbecsült ember volt, engem sem bántottak soha, nem éreztettké velem, hogy alábbvaló lennék. Más világ volt a háború előtt is, és jó volt utána is. Mert a cigány akkor már tudta taníttatni a gyereket. Nem azt mondom, hogy nem volt egy-két rosszindulatú ember akkor is a faluban, de csak egy-kettő. A többi meg lehurrogta. Most meg ez a gyűlölet... Ezen csodálkozom a legjobban, hogyan lett ilyen a világ. Ez fáj a legjobban.

Miután végre összekerült a család, és vége lett a háborúnak, Dósa Gyuláné szerint „aranyéletük” volt. Apja szerzett hozzá való anyagot, és nadrágokat varrt, amelyeket aztán a később hazatért édesanya adott el a tanyákon és hozta haza érte az enniivalót. Csodájára jártak az emberek, hogy „ez a Farkas Józsi mindenhez ért”, aztán, miután rendeződött a világ, újra muzsikált a szállodában. Jól éltek. Dósa Gyuláné is taníttatni tudta mindhárom leányát: a legidősebbnek főiskolai végzettsége van, a középső üzletvezető, a

legkisebb szakácsnő. A fia biztonsági őr, most kezdi a számítógép-tanfolyamot. Úgy mondja, „jutottak valamire”. Ahogyan a testvérei is. A legidősebb bátyja nagybőgős, a középső dzsesszbőgős, a legkisebb pedig cimbalmos. A Farkas család híres zenészfamilia volt, de a cigány zenének már nincs megbecsültsége, úgyhogy ők sem abból élnek, „csak értenek a hangszerhez”. A legidősebb bátyja a kezdetektől a budapesti csőszerezvény gyárban dolgozott, onnan ment nyugdíjba. A középső bíró lett Szegeden.

– Anyám azt mondta neki: „Na fiam, meglett a diplomád.

De ha csak egyetlen embernek is úgy intézed a sorsát, hogy felakasszák, ide a lábadat soha többé be nem teheted.” Szegeden 56-ig ő volt a tanácselnök-helyettes. A forradalom alatt nem bántották, de a tanácselnököket – aki gyerekkori barátja volt – agyonütötték. Mert olyan rossz volt. A testvérem hiába mondta neki, hogy nem szabad az emberekkel úgy bánni, nem hallgatott rá. Őt a mai napig úgy szeretik, hogy ha végig megy a piacon, ha akarja, ha nem, telerakják a kosarát a kiskereskedők. Mert akinek tudott, segített.

Ez az a segítség, amelyet Dósa Gyuláné igencsak hiányol maga körül a mai világban.

– A magyar ember olyan volt régen, hogy ha az éhező bekopogtatott az ajtaján, nem engedte el anélkül, hogy legalább egy karéj kenyeret ne adott volna neki. Hol, mikor veszett ki a szeretete? Hová tűnt az együttérzés? Az én anyám annak idején rőfös volt, jól keresett, de nem maradt a pénzből semmi. Mert bárki kért tőle, és rászorult a segítségre, adott neki. Már régen volt villany nálunk, de anyám még mindig vett petróleumot a boltban. Kérdezték is, hogy ugyan minek. Anyám

meg csak legyintett: hogy tudjak adni, ha arra van szüksége valakinek.

Dósa Gyuláné szerint ma már nehezen találni „jó embereket”. A hivatalban nem segítőkészek, ide-oda küldöztetik, és „disznóság”, amit a kárpótlási pénzzel csináltak.

– *Hogy lehet ellopni azok pénzét, akik annyit szenvedtek?* – kérdezi hitetlenkedve.

Dósáné Farkas Juliannának csak nyolc osztálya van. Bár kitűnő volt a bizonyítványa, nem tanulhatott tovább. Mint meséli, a régi szokás szerint a roma lányok egyetlen hivatása a családayaság volt. Úgy is adták őket férjhez. De a háború utáni években megváltozott a világ, a nőknek is el kellett menniük dolgozni.

– *Én a szlovák iskolában voltam takarítónő, onnan is mentem nyugdíjba. Elmondhatom, én neveltem fel az össze unokámat. Mondom is nekik, mikor kijön belőlük a rossz: „Ne legyetek olyanok, mint a magyarok! Ne irigykedjete!” De a romák is megváltoztak. Én úgy mondom, átváltak. Igaz, azért a többségükből még nem veszett ki a segítőkészség. A romának arany szívük van, ahogy az volt a magyaroknak is.*

Szarka Ágota

A pharrajimos emlékezete

A Holokauszt Emlékközpont adatai szerint a magyarországi romák államszintű üldözése 1916-ban kezdődött, amikor rendeletet hoztak a „kóborló” cigányok nyilvántartásba vételére, testi megjelölésükre, a renitensek munkatáborba irányítására. Egy jó évtized múltán, 1928-ban rendelet született országos cigányrazziák tartásáról, ezeket 1929-től évente legalább kétszer meg is szervezték. Újabb tíz évvel később, 1938-ban rendeletet hoztak a romák mint csoport megbízhatatlanná nyilvánításáról – olvasható az emlékközpont honlapján.

A továbbiakban az olvasható, hogy 1941-ben a magyar hatóságok a német hadművelleti területekre hajtottak több mint ezer kárpátaljai romát, ahol többségüket kivégezték az Einsatzgruppék. 1943-tól folyamatosan hurcoltak romákat kényszermunkára, több megyében mezőgazdasági kényszermunkatáborokat, 1944-ben pedig országszerte cigány gyűjtőgettókat hoztak létre. 1944 júliusától nagy számban kerültek a romák különböző német megsemmisítő táborokba a „megbízhatatlanok” internáló táboraiból, augusztustól pedig cigány munkaszolgálatos századokat állítottak fel. 1944. november 2-án kezdődött el országszerte a roma családok szervezett németországi táborokba történő internálása. Az első állomás általában a komáromi Csillagerőd, a következő Auschwitz, Dachau, Ravensbrück, Buchenwald és egyéb hírhedt táborok. 1945 februárjában a nyilas belügyminisztérium elrendelte a cigánycsaládok összeszedését és internálását. A fajüldözés közvetlenül érintette a magyarországi roma közösségek mintegy harmadát. A meggyilkolt magyar romák számát több ezerre becsülik, Európában pedig csaknem félmillióra tehető az áldozatok száma. Augusztus 2-án emlékeznek a pharrajimos, a roma holokauszt áldozataira, mert 1944-ben ezen a napon számolták fel az egykor húszezer főnél is népesebb auschwitz–birkenauai cigánytábort. 1945 tavaszán a foglyok nagy részét kivégezték, mielőtt a tábor felszabadult.

New York, New York

A 2005. év a hazai cigányság szempontjából fantasztikusnak tűnő eseménnyel vette kezdetét. Január 1-jén elfoglalta New York-i állomáshelyét, az ottani Magyar Kulturális Központ igazgatói posztját, **Orsós László Jakab**. Diplomáciai és művelődéstudományi fordulat ez, hiszen először fordul elő, hogy Magyarország hivatalos arculatának képviselőjét egy cigány emberre bízák. Sokszor és sokat hangoztattuk: cigány művészeink – elsősorban cigány zenekaraink – különben a magyar kultúra nagykövetei. Mostantól azonban már nemcsak jelképes és nem hivatalos értelemben beszélhetünk erről, bár maga a kinevezés nem nélkülözi a jelképi erőt. Nem egy Isten háta mögötti pöttöm ország, hanem egyenesen a legnagyobb szuperhatalom egyik legfontosabb művészeti és politikaformáló világvárosában adódik lehetőség a bizonyításra. A pályázaton kiválasztott személyiség mellett –

a benyújtott elképzeléseken túl – közel húsz esztendőszakadatlan tevékenység szólt érveként, amelyet a magyar irodalom, a magyar művelődés szolgálatába állított, miközben vállalta és képviselte cigányságát is.

Jeles tollforgató családból származik. Édesapja a fafaragóként és nagyszerű – több kötetes – elbeszélőként is közzismert, **Orsós Jakab** volt. „Az átlag cigány családokhoz képest nagyon jó háttérrel indultam. Anyámnak és apámnak is köszönhetően. Anyám hihetetlen céltudatosságának és hihetetlen munkabírásiának. Apára ugyan ez állt. Kettejüknek köszönhető, hogy egyáltalán nem volt különleges az, ami velem történt. Számomra az volt a legtermészetesebb, hogy az általános iskola után, a nagyon közel levő Zalaegerszeg egyik gimnáziumába kerültem. Természetesnek tűnt, hogy leérettségiztem, utána pedig elsőre felvettek Szegedre, a bölcsészkarra, ma-

gyar-történelem szakra” – nyilatkozta évekkel ezelőtt egy interjúban.

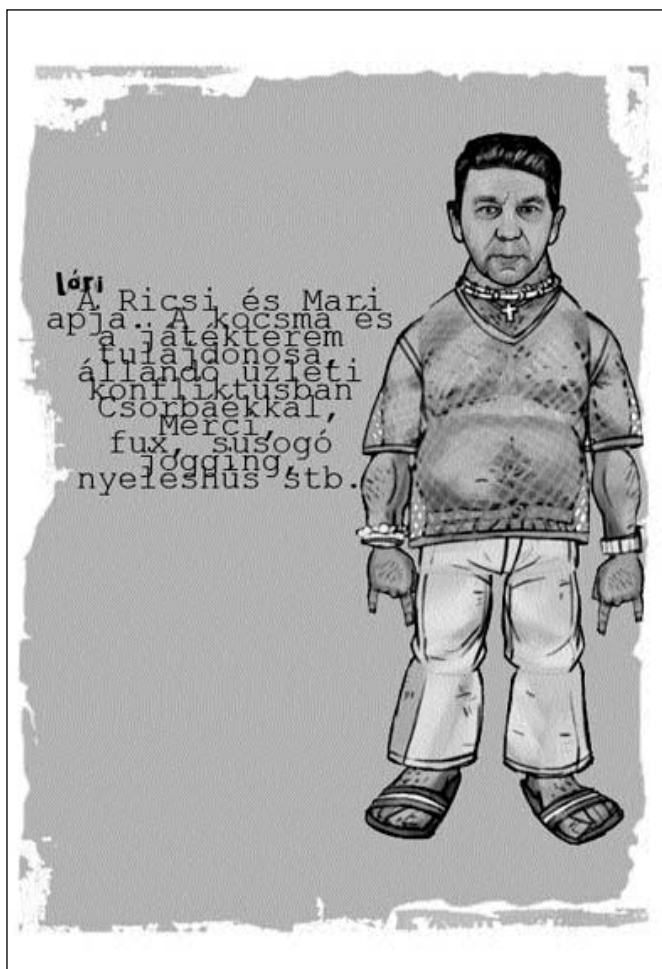
A csongrádi megyeszékhelyről egy év után Budapestre költözött és az ELTE bölcsészkarán a magyar és történelem szak mellé, az esztétikát is felvette. Diplomája megszerzése után a Színművészeti Főiskolán lett tanár, később adjunktus. Irodalmat, dramaturgiát és forgatókönyvírást tanított a hallgatóknak. Az ilyen esetekre szokás mondani, hogy nem esett messze az alma a fájától, hiszen rövidesen számos folyóiratban, újságban lehetett találkozni az írásaival. A Népszabadságban, a Színházban, valamint a Regio, a 2000, a Magyar Lettre Internationale hasábjain, s több más irodalmi periodikában is rendszeresen jelentek meg irodalom-, film-, tévé- és színikritikái. A Népszabadságban hol a saját nevén, hol – hamar lelepleződött álnevével – **Krausz Barnabásként** jegyezte az időnként fölöttébb vitriolos

műbírálatait. 1989-től 1999-ig, a lap megszűnéséig, a Nappali Ház című művészeti és irodalmi (képzőművészettel és filozófiával is foglalkozó) folyóirat szerkesztője volt. 1991-ben **Agnés Boissy**-val együtt szerkesztette a „Écrivains hongrois du XXe siècle” című könyvet, amely a magyar irodalom franciaországi népszerűsítésére vállalkozott. A következő kötetet **Molnár Gál Péterrel** közösen írták, s „Hogyan csináljunk rossz színházat?” címmel 1994-ben jelent meg. **Kyra de Coninck**-kel 1997-ben az angol és a magyar irodalom legifjabb nemzedéke kölesönös megismertetését tekintették céljuknak, amikor (**Charles, walesi herceg**, brit trónörökös és **Göncz Árpád** ajánlásával) „Törékeny kontinens” című válogatásukat összeállították és közreadták. Mint látjuk, az ifjú direktor eddig is több szálal kötődött a világkultúrához. New York sem ismeretlen már a számára, mivel korábban

egy fél tanévet időzött az ottani egyetem, a New York University filmiskolájában.

Sóhasem akart a – saját szavaival szólva – „díszcigányok” sorába kerülni, ugyanakkor fontosnak tartotta kötődését a gyökerekhez. Az édesapjáról szóló – a nővérei és a maga cigányságképét is megvalló – szeretet-teli, lírai portréfilmet készített, mint közreműködő. A Technika az Emberért, az Autonómia és a Soros Alapítványok kuratóriumi tagjaként, mint a roma projektek egyik gondozója, a cigányság esélyjavításán munkálkodott. 2002-től a miniszterelnök vezette Roma Tanács tagja volt.

Neve után arcát is adta. A Publikum és a Mélyvíz című tévéprogramok műsorvezetőjeként sokan csodálkoztak rá: „Jé, tényleg cigány!” Arra ugyanis, hogy az Orsóként és Krauszként is ismert éles elméjű publicista nevének innenső eleme valódi, csak tájékozottabb olvasói gondoltak. A mozikban éppen nagy sikerrel játszott – már

már kultuszfilmként emlegetett – „Nyócker” című rajzfilmnek nemcsak a forgatókönyve származik tőle, hanem az egyik kulcsszereplő is az ő arcvonásait viseli. Akik beültek a moziba és megnézték, tanúsíthatják: bár magas polcra helyezte az élet, alapos ismeretekkel rendelkezik a cigány társadalom boldogtalanabb felének mindennapi életéről, kilátástalanságáról is.

Voltak eddig, s vannak is – igaz sajnálatosan kicsiny számban – cigány származású kormányhivatalnokok. Ők azonban mindannyian romákkal – romákkal is – kapcsolatos feladatokkal kellett, illetve kell, hogy birkózzanak. Orsós László Jakabra most olyan feladat jutott, ami az egész nemzet, az egész ország képviselését jelenti. Eddigi életútja a garancia rá, hogy – amiként azt olyannyira szeretnénk – előretolt kulturális helyőrségén honi cigány művészeink és alkotásaik is ott-honra találhatnak.

– Hegedűs Sándor –

INTERJÚ

Amíg nincs cigány közméltóság, jegelve vagyunk – mondja Csemer Géza

„Nem lettem jó magyarnak, meg cigánynak se”

Polgári családban, muzsikushagyományok közé születtem. Ez a mondat önmagában jelent rejtvényt és magyarázatot, ha hozzáteszem, hogy cigány vagyok. Ötvenéves voltam, amikor összeállt az életem képlete.

– Ön sokáig képviselte a cigánysorból felső értelmiséggé kinövő ember-típust.

– Sosem voltam, illetve akartam „díszcigány” lenni. Verekedtem a magam életútját, előbb bölcsészdiplomát, majd rendezői szakot végeztem, 16 évig voltam az Operaház segédrendezője. Remek mestereim voltak, akik alám nyúltak, neveltek, de amikor azt az egy lépést kellett volna megtenniük, ami végképp célba juttat, megrettentek. Nekem nem ada-

tott meg, hogy igazán kinyíljon a pálya. Ha ez megtörtént volna, ma, hatvanévesen operaházi rendező lennék.

– Amit ehelyett összehozott, több életre elég élet-program.

– Akik a cigánykutatásból éltek, azoknak nem volt érdekük, hogy egy hiteles és képzett kon-

kurenciát kreáljanak maguknak. Megírt könyveimre nincs kiadó, hallgatás vesz körül. Ma csak azok a könyvek piac-képesek, amelyek botrány-könyvek vagy amiket agyonszponzorálnak. A Csemer-munkákat nem támogatják a cigányság érdekképviselői sem.

– Elválasztó vagy egyesítő szerep az öné?

– Megosztó. Gyömszöljük a cigánykérdést jobbról és balról, belülről, kívülről, miközben kifolyik az ujjunk közül a felismerések sora. **Mária Terézia** 1440-ben telepítette, tömörítette a muzsikás cigányság polgári rétegét a magyar társadalomba. Nemes muzsikájuk a klasszikus magyar zenébe olvadt, de volt erejük kávéházi magyar nótát, szalonzenét is produkálni. Aztán következett a cigányfolklór megjelenése – helyesen. Majd jött a lakodalmas cigánymuzsika, ami az elértéktelenedés folyamatát indította el.

– *Amit elmond, egyenként kutatási témája lehetne a hiteles cigánymúlt felderítésének.*

– Én nem ott kezdem önmagam hitelesítését, hogy át kellett törjem a putrik falát ahhoz, hogy oxigénhez jussak. Nekem polgári őseim voltak, s ezzel a cigány köztudat se tudott mit kezdeni. Mária Terézia elvette tőlünk a nyelvhasználat jogát. Most, a hatvanas években feszült nekünk az igény, hogy az a valódi cigány, aki tud cigányul. Hol díscigány voltam, hol gyanús, hogy nem is vagyok az. Az elhallgatás rosszabb, mint a kivégzés. Nekem. Állítással, váddal lehet vitatkozni, csenddel nem. Magyaroknak se voltam elég magyar, cigánynak se elég cigány. A műveim, az alkotásaim voltak a követeim, a fegyvereim. Írtam **Lakatos Bélával** egy rockoperát **Báthory Erzsébet**ről. Világsiker lehetett volna, senki nem hiszi el nekem, hogy egyetlen taktusát nem rögzítették. Rádiójátékaim mind fiókba kerültek, ha

Csemer Géza író, rendező. Szeged, 1944. július 18. Tanulmányai: JATE BTK, 1968-1973. A Szegedi Szabadtéri Játékokon statiszta, majd segédrendező. 1967-1983-ig az Operaház segédrendezője. 1970-től az ORI és a Magyar Média műsorszerkesztője. 1973-ban Hej, cigányok címmel folklór-összeállítás szerkesztő-rendezője. Cigányklubok szervezője, cigány szociográfiai kutatásokat vezet. 1994-től 1997-ig a józsefvárosi Napház igazgatója, 1994-től ugyanakkor a Cigány Színházi Társulás alapítója és vezetője. Budapestért Díjat adományoztak számára 1996-ban. Főbb rendezői munkái Farkas: Vidróczki, Kálmán Imre: Cirkuszhercegnő, Dunajevszkij: Szabad szél, Erkel: Bánk bán, Csemer: Diegsztor, Shakespeare: Boito, Oteló, Szigligeti-Dankó: Cigány és más alkotások. Főbb alkotásai: Piros karaván (1974), Egyszer egy cigánylány (1975), Dobostorta (1996), A cigányprimadonna (2000), musicalek. Főbb színpadi művei: Czinka Panna (1994), rádiójátékok: Forintos doktor (1982), Bihari (1982), 36. Rácz Laci (1987). Könyvei: Habiszti (1994), Cigány ételeskönyv (1999), Szögény Dankó Pista (2001). Csemer Géza jelenleg Dankó Pista életét bemutató filmforgatókönyvön dolgozik.

valami elhangzott, elsüllyesztették.

– *Szeretet és bizalom nélkül is teljes az életműve.*

– Fenét. Én tudom, hogy mi ragadt bennem. Bár gyűlölnének vagy rajonganá-

nak, de vegyenek tudomásul, hogy vagyok. Az én siránkozásom, hogy nincs rádiójáték, tévéjáték, nem romanyavalygás, hanem a kulturális közállapotok drámája. Olyan posványosodás indult el, hogy beláthatatlan a vége.

– *A mellőzés érzése azért túlzó összegeзések indulatához vezethet.*

– Készült egy nagy felmérés – az Ozirisz Kiadónál jelent meg –, amely a cigánysorból kikeveredett, kiművelt embereket sorjázza. Ne keressen benne, nem fértem bele.

– *Józsefvárosi indulatok munkálnak-e önben?*

– Hajaj. A Napházból irodalmi szalon, folklórcentrum, roma gondolkodó műhely lehetne. Közepes preszszóként működik, vallási összejövetelekre bérelhető. Koalíció és ellenzék abban talált közös érdeket, hogy elmozdítsanak az élről. A volt Thália Színház teljes berendezését szereztem meg hozzá, most pálinkát, whiskyt mérnek benne.

– *Ez szimbolikus kép is lehetne.*

– Az is. Amíg a tévében csak a roma-rock jeleníti meg azt, amit ma kultúrának kötelező minősíteni, addig a kép érvényes.

– *Ki nem mondott, de sejthető, néven nevezett emberekkel kell e nyilatkozat után megvívnia. Vállalja?*

– Természetesen. Szemben álló táborok között mozgok, nehéz terepen. A „cigány” máig minősítő jelző. Amíg egyetlen közjogi méltóságra nem alkalmas az országban egy „bőre kreol”-ember, addig egymásra sunyítanak a politikai erők, s a cigányság társadalmi gondjait tovább jegelik.

Hegy Imre

Napló – szilánkok

Az elmúlt 14 év alatt nem volt annyi kipatantott korrupciós és spicli ügy, mint 2002–2004 között összesen (és még ami jön!), aminek a végét nem tudja senki, szerintem még azok sem, akiknek tudniuk kellene. A levegőben, mint mérges gázok lebegnek a szavak: ilyen alakú, olyan alakú, vádalkú. De végül csak hallgatás van, elkenés van, bűnösök sehol! Nem csoda hát, hogy az igazságot, ezt a gyenge idegrendszerű nőszemélyt, már megint bedugták az elmeosztályra, mint visszaeső beteges hazudozót, aki szánja-bánja bűneit és aki lázas álmaiban nem **Kulcsárok-kal**, nem **Tasnádikkal**, nem a **Fenyő** ügygel, nem a móri bankrablással, nem az olajszókitókkal, nem a mérgezett paprikával, nem csődbe vitt bankokkal, nem a lakásmaffiával, nem a nő, a gyerekek és a szervkereskedőkkel, nem a tengerparti villákkal, nem a prostituáltak helyzetével, nem a családonbelüli erőszakkal, nem a III/III-as ügynökökkel és nem az ügyészség meg a rendőrség kemény bokszmeccseivel viaskodik, és nem az egészségügy totális beszaratásával szórakozó politikusokkal foglalkozik, hanem **Semmelweis Ignácról** ábrándozik tehetetlenségében, akiről példát vehetnének a felsoroltak, mert amit Semmelweis elrontott (de nem tudatosan), azt ő maga ki is „javította”, meg is fejtette. Nem sajnálta se az idejét, se az energiáját, a problémába fektetni. Rájött hogyan jutnak hullarészek a szülők érrendszerébe. Hát, persze! Ő maga hurcolta át minden reggel a boncterméből a kezére tapadt láthatatlan

csírákat (baktériumokat) és ő maga juttatta bele a vajúdnők felsebzett méhébe a hullamérget. De Semmelweis Ignác nem kiáltott fel, hogy: vádalkut! Helyette megoldotta a gyermekágyi láz rejtélyét: hogy minden bomlott szervesanyag mérgező! És itt nem ült le elégedetten, mint egy hülye, hanem megoldást is kínált: a klóros kézmosást, ami megölte a baktériumokat... Ma hol van egy Semmelweis kaliberű politikus, bankár, ügynök... stb., aki képes lenne beismerni, hogy hibázott és képes lenne helyre hozni a hibákat. A hölgy az elmeosztályon szegény, álmodozhat erről két kezelés között még egy ideig. Vagy ki tudja meddig...

* * *

Élt egyszer valamikor réges-régen, 600 évvel ezelőtt egy költő, aki az emberi méltóság szószólója volt. Úgy hívták: **Machaut**. A bartóki Cantata Profanában visszhangzó motetták eredeti mintáit a zene-történet első klasszikusaként ő alkotta. De nem a zenéről jutott ma az eszembe, hanem öreg barátomról, aki 80 éves, és olyan szenvedélyesen szerelmes, hogy ebben a tűzben évtizedeket fiatalodott: családot tervez, kigyógyult idült izületi gyulladásából és verseket ír magyarul, németül, olaszul, ukrán szerelmének. Én aki betegesen félek az öregség ürességétől a kiszolgáltatottságtól, ámulok és remény ébred bennem is. Machaut így írt a szerelméről 600 évvel ezelőtt: „a világmindenség igazából a költőből és szerelméből áll, körülötte minden egyéb

sötétség és hazugság.” Ez tökéletesen megfelel a valóságnak!

* * *

A nyugalom nem közömbös dolog, hanem a töprengő, tűnődő emberek fontos munkafeltétele. A nyugalom pillanatait ma, aranyban mérnék, ha megvehető lenne, de nem megvehető! Nagy tévedés azt hinni, hogy pénzért elérhető. Dehogy! Mint ahogy a szerelem sem...

* * *

A 60-as évek elején egy kezdő értelmiségi általában 1300 forint havi jövedelemmel rendelkezett, de a tanítók még ennyit sem kaptak. Egy gyöngye lakbér átlag 200 forint volt villanyszámlával együtt. A legtöbb munkahelyen volt előfizetéses ebéd 4 forint 80 fillérért naponta, ezenkívül reggelit és vacsorát is kellett venni, na és ott voltak a vasárnapi étkezések. Szűken számítva is, ez legalább 800 forint volt havonta. Mire jutott még? Évente egy újrúhára, egy pár cipőre, alsóneműre. Ez havi bontásban legkevesebb 300–400 forint volt. Ha összeadom a kiadásokat a fizetés el is ment. Könyvekre, utazásra, színházra, koncertre, cigarettára, újságra, 1–2 pohár sörre, váratlan betegségre és még mi mindenre nem is jutott. Sőt! Egy magányos kezdő értelmiségi havi számvetése teljes deficittel zárult. Nem volt munkanélküliség, nem volt létbizonytalanság, de nem volt szabadság sem! Mi ez, ha visszanézek, és mi ez, amit ma látok? Ugyan az! Ez is,

az is a nyomor arca... Nem kell szépíteni!

* * *

Egyik ismerősöm, aki igazgató egy filmtársaságnál nagyon szerencsés ember! Járja az országot és mindig talál valami különöset, érdekeset, most éppen egy pincében porosodó dobozt, amiben 60-as, 70-es évekbeli, négy órás filmanyagot talált: cigány folklór felvételekkel. Mondtam neki, hogy ezek a filmek fontosak lennének nekünk cigányoknak is, felajánlhatná legalább a másolatokat a módszertani központnak vagy a Népművelődési Intézetnek. Azt válaszolta, hogy ő nem akar üzletelni ezekkel a filmanyagokkal! Mondtam én illet, hogy üzleteljen? Döbbsentem meg, és hirtelen az jutott eszembe, hogy a véletlen miért nem a mi kutatóinkat segíti? Talán mert a vonatknak nincs megállója az irodai asztalok mellett? Dühös vagyok! Magunknak akarom azokat a filmeket!!! (...)

* * *

Annyira szeretem a havat, hogy elolvadok tőle. Annyira szeret a hó, hogy elolvad tőlem. Ezek után mit kezdetünk egymással? Pillanatokra találkozzunk, mint a nappal és az éjszaka. Nincs jövőnk, csak a vágyunk állandó. Lehet, hogy ebből születik a tavasz...?

* * *

Nemrég Nyíregyházán voltam. A hivatalos rendezvény után pedig egy

cigány családnál. Jó volt! Nagyon jó volt hallgatni a nyolc gyereket, a nagyszülőket, a magasan képzett tanult cigányasszonyt és a maga tanulatlanságában is okosokat mondó férjét, akit az élet tanított meg arra, hogy bölcs az, aki képes legyőzni a nehézségeket úgy, hogy nem merül el az önsajnálataiban. Sokáig beszélgettünk. Másnap hazafelé a vonaton arra gondoltam, hogy a cigány emberek érdeklődése is egy időben egyszerre differenciálódik és integrálódik, tehát az emberek egyszerre igyekeznek és kényszerülnek speciális és komplex ismereteket szerezni. Pestig azon tűnődtem, hogy mi lehet ennek az oka, és arra jutot-

tam, hogy talán azért van ez, mert picire szűkült a világ. De ezen még gondolkodnom kell, mint annyi más dolgokon...

* * *

A december 5.-ei népszavazáson a két igent jelöltem meg erkölcsi okokból, és más igen fontos indok alapján, amit nem részletezek, de az biztos, Fidesztől függetlenül is, hogy a kettős állampolgárságra joga van az akarata ellenére a határokon kívül született magyarságnak, még akkor is, ha ez anyagi áldozatokkal jár! Szégyen! Szégyen! Szégyen amit a népszavazással csináltak,

és szégyen az eredménye is!

* * *

Írtam egy verset és én nem mondhatom azt, hogy „jaj nézd mama, kész ez a vers is...” Hát a cím alá írom, hogy „Tornyocskának” és máris jobban érzem magam.

* * *

A kiadóm felhívott és azt mondta, hogy az „Időtépő” című anyagom remekmű! Én meg azt gondoltam, hogy az a remekmű, aki miatt ez a kötet megszületett, akinek ajánlottam: szeretettel *Zsigó Jenőnek*, beszélgetés helyett!

Felhívtam egy hivatalno-

kot, mellesleg politikus is az Esélyegyenlőségi Hivatalban, és megkérdeztem hogy az ígélet mióta nem szép szó, és miért akarják víz alá nyomni a Lungo Dromot, talán azért, mert én ebbe a lapba írok?! Azt válaszolta: „a Lungo Drom jó újság, én még nem láttam, hogy oda írál, a kosárban ha lyuk van onnan ki eshet a zöldség...” Ez a magasröptű, igen akadémikus mondat önmagáért beszél! Nagyon hiszek abban, hogy hamarosan valóban kiesik a kosárból minden zöldség, még ha vörös is... és megkérem a főszerkesztő asszonyt, hogy nevemet a gyengébbek (a gyengénlátók) miatt nagyobb betűkkel nyomtassa ki...

OTTHONTEREMTÉS

Kedvezmények fészekrakóknak

Bővülő szocpol, megszűnő áfakedvezmény

A februárral induló Fészekrakó program eredményeként jelentősen bővülnek a fiatalok otthonteremtését megkönnyítő kedvezmények. Az alábbi összeállításban azt igyekeztünk számba venni, ki milyen támogatásra számíthat.

A február 1-jével életbe lépő változások a meglévő kedvezményeket egy kivétellel érintetlenül hagyják. Csupán az új lakás vásárlása vagy építése után járó, legfeljebb négyszázezer forintos adó-visszatérítés szűnik meg. Emelkedik viszont a szocpol. Így az egygyermekes családok 900 ezer, a kétgyermekesek 2,4 millió, a háromgyermekesek 3,8 millió forint támogatást kapnak lakásépítéshez vagy új lakás vásárláshoz.

A szocpol növelésével természetesen emelkedik a fél szocpol is, illetve bővül az igénybevevők köre. Így egyrészt továbbra is igénybe vehetik szobaszámbővítéshez (lakásbővítés vagy nagyobb lakás vásárlása) a gyermeket nevelő házaspárok, akik még nem éltek a szociálpolitikai kedvezménnyel. Másrészt a 35 év alatti, gyermeket nevelő házaspárok, élettársak és gyermeket egyedül nevelők a fél szocpolt már használt lakás vásárlására is felhasználhatják.

Ez utóbbira azok jogosultak, akik nem rendelkeznek lakással, és vidéken 8, a fővárosban vagy megyei jogú városokban 12 millió forintnál nem drágább lakást akarnak vásárolni. A támogatás mértéke a szocpol fele.

Új eleme a rendszernek az állami kezességvállalás. Már 10 százalékos önerővel is lehet lakást vásárolni. Az önerőt akár szocpolból is biztosíthatják a lakásvásárlók. Ezt a támogatást a 30 év alatti párok — nemcsak a házastársak, hanem az élettársi viszonyban élők is —, valamint gyermeküket egyedül nevelő szülők igényelhetik. A készfizető állami kezességvállalás feltétele az is, hogy a megvásárolt lakás ára ne haladja meg a megyei jogú városban új lakásoknál a 15, más településen a 12 millió forintot, használt lakásnál a megyei jogú városokban a 12, vidéken a 8 millió forintot.

Ezzel párhuzamosan a közalkalmazottakra, a bírósági és ügyészégi dol-

gozókra is kiterjesztik az eddig csak köztisztviselőknek és fegyveres testületek tagjainak járó állami kezességvállalást. A kedvezményre az jogosult, aki legalább három éve már közalkalmazottként dolgozik. A garancia-vállalás a kamattámogatott hitel jelzáloggal nem biztosított részére szól, és azért a hitelfelvevőnek nem kell garanciadíjat fizetnie.

Változatlan maradt a jelzáloglevél kamattámogatása, illetve a kiegészítő kamattámogatás. Továbbra is 120 ezer forinttal csökkenthető a személyi jövedelemadó a lakáscélú hitelek törlesztése után, valamint ötvenente 750 ezer forintig adómentes a munkáltató lakáscélú támogatása.

Roma gyerekek iskolai sikertelenségének okai

Magyarországon a 3200 településből 2000-ben él roma közösség. 40%-uk városokban telepedett le, a fővárosban 10%-uk lakik az 1971-ben, majd az 1993–94-ben végzett reprezentatív szociológiai felmérés adatai szerint két évtized alatt a cigány lakosság létszáma több, mint 50 százalékkal emelkedett. Becslések szerint 2015-re a cigányság aránya 8% körül lesz Magyarországon. A kutatók szerint a következő fél évszázadban a roma népesség száma elérheti a 900.000 főt, amely azt eredményezheti, hogy az iskoláskorúak között a romák országos aránya eléri a 20%-ot.

Igy tehát a következő években jóval magasabb arányú roma származású gyerek lép be az iskolarendszerbe, ami számos más ok mellett (például az Európai Unióhoz való csatlakozás) fontossá teszi a roma oktatásfejlesztéssel való foglalkozást.

Az Agenda 2000 című dokumentum megállapítja, hogy a magyarországi cigányság gyakran igen súlyos gondokkal küzd és ez a helyzet számos problémát vet fel. Elismeri eredményeinket, de ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy folytatni kell a romák helyzetének javítására tett erőfeszítéseinket.

A roma gyerek iskolai sikertelensége nem vezethető vissza egyetlen problémára. Egemást erősítő negatív hatások együttesének a következménye, mely nem érthető meg az egész összefüggérendszer figyelembe vétele nélkül.

Ezek közé tartozik:

- a cigány tanulók családi szocializációja
- a nyelvi hátrány
- a szociális helyzet
- a tanulási motiváció
- az iskola és a szülők kapcsolata
- az iskolarendszeren és az iskolán belüli szegregáció

Cigány tanulók családi szocializációja

A kisebbségi kultúrák hatásával vannak a gyermekek családi szocializációjára. Az iskolába belépő cigány gyermekek sok tekintetben különböznek nem cigány társaiktól. Mások a szokásaik, hagyományaik, eltérő az életvitelük és értékrendjük. Nyilvánvaló, hogy mindezek következtében az iskolába lépő gyerek más tudással rendelkezik, mint hasonló korú nem cigány társai. Mindezt a pedagógiai gyakorlatnak figyelembe kellene venni. Az a pedagógiai gyakorlat ugyanis, amelyik nem veszi figyelembe a gyermek etnikulturális és szociokulturális sajátosságait, kudarcra van ítélve. Az oktatás szempontjából tehát az egyik kérdés az, hogy a cigány gyermekeket oktató nevelő pedagógusok meg tudják-e szerezni az erről szóló ismereteket, s kialakul-e bennük az a fajta érzékenység és tudatosság, mely hozzásegíti őket a családi szocializáció esetleges különbségeiből fakadó következmények felismerésére. A másik kérdés,

hogy az iskola pedagógiai értelemben mennyire képes építeni e különbségekre.

Nyelvi hátrány

A nyelvi hátrány a nem magyar anyanyelvű cigány tanulóknál jelent problémát. Főleg első és második osztályban, amikor a gyermeknek nyelvi dominancia váltáson kell átmennie, illetve ötödik osztályban, ahol a belépő szaktantárgyak terminológiájának elsajátítása a kidolgozott nyelvi kód szókészletének elsajátítását követeli meg.

Szociális helyzet

A szociális hátrányok, melyek hozzájárulnak a tanulók iskolai sikertelenségéhez sajnos igen közismertek. A munkanélküliség maga után vonja az élet és lakáskörülmények romlását. Az egészségtelen életmód, a rossz egészségi állapot csökkenti az iskolában eltöltött időt.

Tanulási motiváció

A cigány gyermekek tanulási motivációjával kapcsolatban megoszlanak a vélemények. Vannak akik szerint a gyermekek motivátlansága már a családban kialakul, mert az iskolában megszerezhető tudás értéke a cigány családok túlélési stratégiájában alacsony, s az utóbbi években a munkanélküliség hatására még inkább leértéktelenedett. Vannak akik szerint a gyermekek az iskolában válnak motivátlanná. A család és az iskola világa között hatalmas a különbség, és ez rombolóan hat önképükre. Az iskola nem tudja biztosítani azt a sikert, ami a tanuláshoz fűződő pozitív viszony kialakulásának a feltétele.

Az iskola és a szülők kapcsolata

Az iskolai nevelés, oktatás sikerességének egyik legfontosabb feltétele a család és az iskola közötti eredményes együttműködés. A cigány családok és az iskola között szinte teljesen hiányzik a kommunikáció. Mindezt

felelőssé tenni csupán az egyik felet nem lehet, de a kezdeményező szerepet mindenképpen az iskolának, a pedagógusnak kell vállalnia.

Iskolarendszeren – iskolán belüli szegregáció

Az iskolarendszeren belüli szegregációnak alapvetően három oka van:

- a cigány tanulók számának növekedése a nem cigány tanulók más iskolába való áramlását eredményezi,
- a nem cigány lakosság jobb belső migrációs lehetőségei a magas munkanélküliséggel sújtott területeken a cigányság arányának növekedéséhez vezet,
- a cigányság belső migrációja elsősorban a kialakuló városi gettók felé irányul, így ezekben a kerületekben növekszik a cigányság aránya.

Az iskolarendszeren belüli egyenlőtlenségek egyik legfontosabb dimenziója a területi különbségek. A cigány tanulók aránya éppen a legfejletlenebb, leginkább válsággal sújtott megyékben a legmagasabb. Ezeket az iskolákat igen nagy arányban olyan önkormányzatok tartják fenn, amelyek nem rendelkeznek a megfelelő saját jövedelemmel ahhoz, hogy jobb oktatási körülményeket biztosítsanak a cigány tanulók számára.

Az iskolán belüli szegregáció oka az esetek döntő többségében nem előítéletesség. A megfelelő feltételek, felkészültség és támogatás hiányában sok pedagógus alkalmaz olyan eszközöket, amelyek nem vezetnek a cigány tanulók hátrányainak felszámolásához vagy éppen növelik azokat.

A cigány osztályok megszervezése az eredeti szándékok szerint a cigány tanulók

sikeresebb beilleszkedését, integrációját tűzte ki. Ezek azonban szinte mindenütt kudarcot vallottak, tartósították a felzárkóztatás szükségletét. Bebizonyosodott, hogy tartós elkülönítés után a cigány tanulók visszaillesztése szinte lehetetlen feladat. Ahogy **Réger Zita** fogalmazott: „az osztatlan cigány tanuló csoportokban oktatott gyerekek többsége a fejlődésben megrekedt, viszonylagos hátrányaik az évek során növekedtek”

Bízzunk abban, hogy az oktatás területén megvalósuló integráció – a különböző társadalmi és személyes meghatározottságokkal rendelkező gyerekek együtt nevelése lehetőséget biztosít minden gyerek számára képességeinek kibontakoztatásához. Otthonról hozott tudását és kultúráját értékként képviselheti és kamatoztathatja. Reméljük, hogy olyan közösségek születnek, amelyekben a gyerekek segí-

tik egymást és a pedagógusok a szülőt a családot partnerként vonják be az iskolai döntésekbe.

Felhasznált irodalom:

Báthory János: A cigányság helyzete Magyarországon 2002 elején

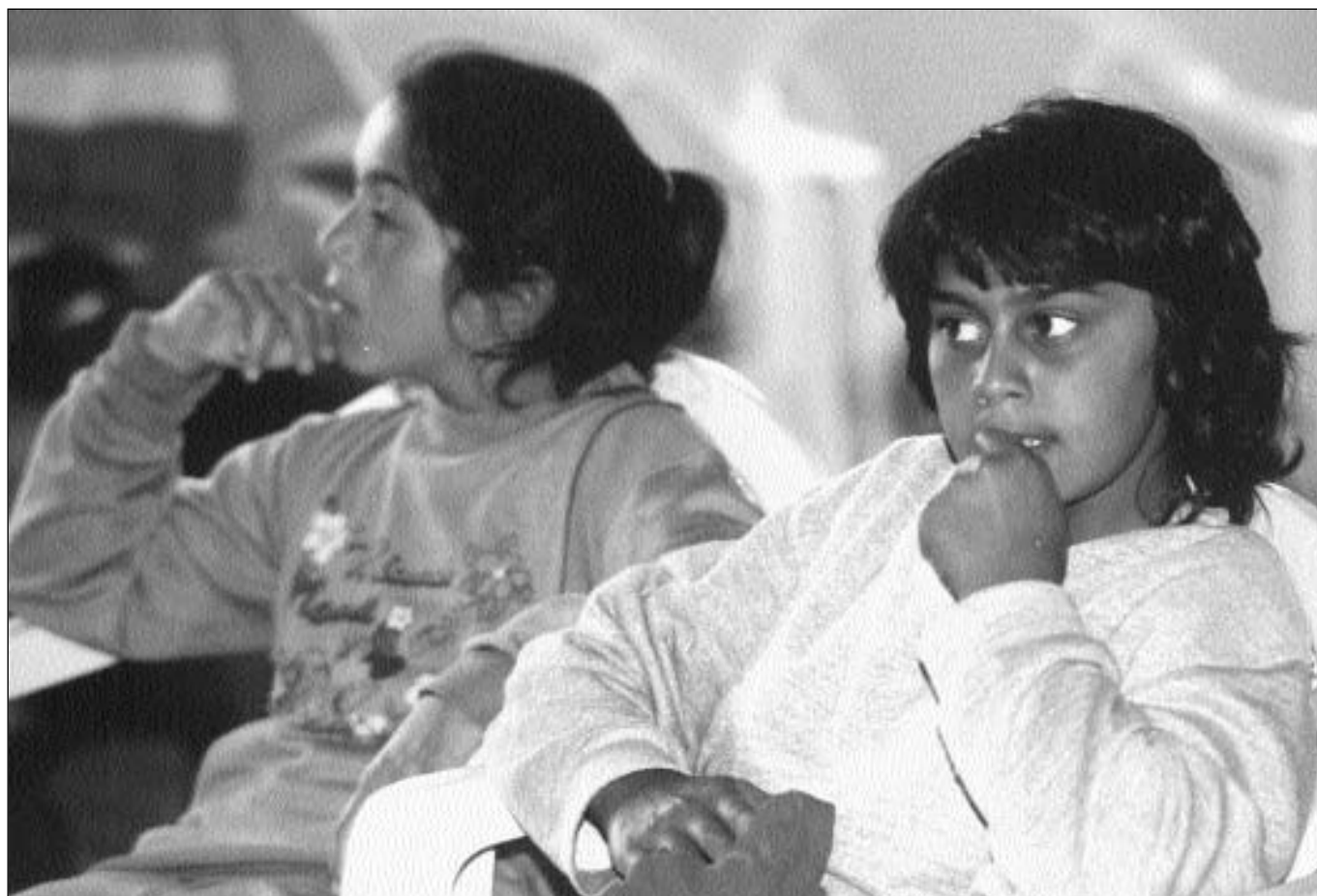
J/1397 számú beszámoló a Magyar Köztársaság területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről. 1999 június **Dr. Dávid Ibolya**

Eszmecsere az integrációért 2003. május 26–27.

Radó Péter: Jelentés a magyarországi cigány tanulók oktatásáról 1997

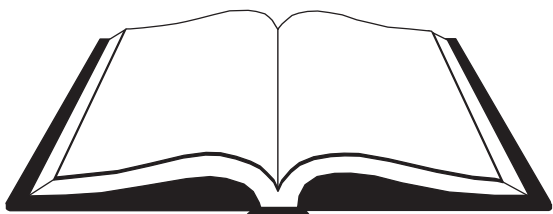
Havas Gábor – Kemény István, Leskó Ilona: Cigány gyermekek az általános iskolában. Oktatáskutató Intézet Budapest 2001

Tóthné Kiscsatári Irén
pedagógus

„Mások a szokásaik, hagyományaik...”

Fotó: LD archivum

KÖNYVESPOLCUNK

Hegedűs Sándor

Hosszú, hosszú éveken keresztül, ha egy bulvárlap szerkesztője kínba keveredett a krónikus téma hiány miatt, elküldte egy gyakornokát, cigánynevet

gyűjteni. Micsoda saftos élcelődést lehetett kerekíteni abból, hogy egyes közösségeikben, az éppen futó tévésorozat szereplőjével való teljes érzelmi azonosulás a névválasztásukra is kihatott! A kis Kanalas Izaura, Lakatos Huanita, Orsós Dilen, Kalányos Rikardo, Rézműves Szamanta, Horváth Dzsoki nevein aztán jókat derülhetett az efféle alantas kiszolgálásnak is bőszen örülni tudó olvasóréteg. A lap és az újságíró aznapra is eladta magát.

Az anyakönyvi hatóságok csakis olyan nevet jegyezhettek be, amely szerepelt a hivatalos (*Ladó-féle*) utónévkönyvben. Aki ettől eltérni szándékozott, az csak úgy adhatta gyer-

mekének a kiválasztott nevet, hogy az anyakönyvezhetőséghez megszerezte a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének hozzájárulását. Az említett névjegyzék azonban csak a magyar anyanyelvű polgárainkra vonatkozott, mivel az idegen nyelvű magyar állampolgárok gyermekeinek a szülő anyanyelve szerinti névformát, illetve a jegyzékben nem szereplő nevet is bejegyezhettek. A Kisebbségi törvény később még szabadabbá tette a névválasztást. A cigányokon és ruszinokon kívül, hazánk összes nemzetiségének van önálló országgal rendelkező nyelvi nemzete, így ha valaki német, lengyel, örmény vagy szlovák keresztnévet szánt utódjának, fel lehetett csapni az ottani névjegyzéket, naptárokat, kalendáriumokat, s máris megszülethetett a kívánt bejegyzés. A cigányokkal azonban más volt a helyzet. Nem volt segédlet, így bemondásra volt kénytelen hagyatkozni a döntéshozó hivatalnok. Mivel azonban a nemzetiségét senkinek sem tarthatják nyilván, így azt jogszerűen igazoltatni sem lehet, aki azt állította

magáról, hogy cigány nemzetiségi névként adná gyermekének, például a Babarózsa nevet, akkor is meg kellett hajolni az akarata előtt, ha mindkét szülő szőke volt, fehérbőrű és kékszemű. Ez a folyamat is hozzájárulhatott ahhoz, hogy az Alkotmánybíróságnak ennek kapcsán 2001-ben határozatot kellett hoznia. A testület megállapította, hogy a kisebbséghez tartozó személyeknek a kisebbségi törvényben rögzített szabad névválasztása nem jelenthet kötöttségektől mentességet, így ők sem viselhetnek tetszőleges utónevet... e joguk csak a nemzetiségüknek megfelelő keretek között gyakorolható. Ez a döntés tette égetően szükségessé a nemzetiségi nevek jegyzékének összeállítását.

Múlt év végére elkészült a nagy mű, s az Aranyhal Könyvkiadó gondozásában megjelent a *Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve*, amely ezentúl a nemzetiségi névválasztás bibliája lesz. A vaskos kötet tizenkét hazai nemzetiség hivatalos névjegyzékét tartalmazza. (A németekét országos önkormányzatuk már korábban, külön füzetben tette közzé.) A névjegyzékek összeállítását az adott nemzetiségek országos önkormányzatára bízta, azok kérték fel a szakértőket, s fogadták el munkájukat.

A „Cigány nevek” című fejezetet *Marcel Courthiade* – a párizsi Keleti Nyelvek Egyetemének tanszékvezető tanára, a Nemzetközi Romani Unió biztosa, az Európa Tanács Nyelvi Bizottságának tagja – lektori közreműködésével *Rézműves Melinda* néprajzkutató, a Romano Kher – Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház igazgatóhelyettese állította össze. A nevek lajstromát egy átfogó bevezető tanulmány előzi meg, amely a romani nyelv tulajdonneveinek: család-, utó- és ragadványnevei világának történelmi múltját tekinti át.

Már itt gyanús a dolog, de átlapozva a könyv cigány nevekre szánt száz-tizenöt oldalát, döbbenetté és felháborodássá érik a felfedezés. Országos áruslás történt. A beás cigányokat megtagadta vagy a szerkesztő, vagy a megrendelő (esetleg mind a kettő). A Kemény-féle reprezentatív cigányfelmérés szerint 1993-ban a cigányok 77%-a magyar, 11,3%-a beás, 11,1%-a cigány (lovári) 0,6%-a pedig egyéb cigány anyanyelvű volt.

Ezek szerint a hazai cigányság közel egytizedét, éppen ennek a könyvnek a megjelenése fogja ezentúl korlátozni egyik kisebbségi alapjoga érvényesítésében, hagyományos, vagy – a jelen névtárban szereplő számos romani alakzathoz hasonlóan – frissen szült anyanyelvi nevei hivatalos viselésében. Úgy gondolom, hogy mindenkinek, aki felelős ezért, aki segédkezet nyújtott ehhez a helyzethez, mélységesen szégyenkeznie kell. Egy ma már divatjament filozófus, *Marx* állította, de ettől még igaz: egyetlen nép sem lehet szabad, ha más nép elnyomására törekszik. Hogyan

várhatja el saját kultúrája megbecsülését valaki, aki lábbal tiporja az azonos sorsú, azonos gyökerű, de más nyelvű testvéreit? E hasábkon Rézműves Melinda egy korábbi – cigány találós kérdésekről szóló – szerkesztésénél is szóvá tettük már ezt a lelketlen hozzáállást, ami lassan kezdi a tudatosság arcát öltetni.

Térjünk vissza azonban az így már sokkal örömtelenebb névjegyzékre! A 348 cigány női és 374 férfinevet tartalmazó listában elsőként az tűnik fel, hogy milyen magas számban szerepelnek benne a teljesen magyar alakú nevek. Vajon mitől cigány név az Edit, Károly, Rudolf, Vencel, a Norbert, Boglárka, Borbála, Bernadett, Berta, az Aranka, Anita, Etelka, Anikó, a Géza, Gábor, vagy az Adél, Tünde és társaik? Azért, mert magyarországi cigányok is viselik szép számban? A felsorolt női nevek közül 52% a roma, 1,7% az indiai eredetű. A férfiaknál 38,5% a roma és 2,1% az indiaiak aránya. Persze, a világ valamennyi utónévkönyve is hemzseg az idegen eredetű nevektől. A „jó öreg Ládó”-ban talán még ilyen százalékot sem foglalnak el a nem germán, latin, görög, héber vagy szláv gyökerű, hanem valóban magyar nevezetek. Hiba-e hát, hogy ennyire kevés az eredeti cigány, vagy annak szánt új roma névszedet. Több okból sem az. Egyrészt, mert az említett arány egyáltalán nem kevés, másrészt mert a nem cigány eredetű nevek jelentős része is a hagyományostól eltérő, cigány ortográfiával íródik. Bő tehát a választék. Sajnálatos viszont, hogy ezen alapvető, s mindenkre tartozó dokumentum összeállítását nem előzte meg széleskörű társadalmi egyeztetés és – tartok tőle – a rövidre szabott határidők miatt alapos kutatómunka sem. Erre utal, hogy a 2001. évi Roma Kincses Kalendáriumban, a nyelvet és roma hagyományokat igen magas szinten ismerő és elismert szerkesztők: **Nagy Gusztáv** és **Choli Daróczi József** által – első magyarországi kísérletként – naptárba írt 345 névből mindössze 31 került át a Rézműves-jegyzékbe. Ezt jelzi az is, hogy külföldön megjelent – idehaza ki nem adott – irodalmi művekből még csak-csak átvett néhány név, de a magyarországi roma/cigány szerzők egyetlen névalkotása sem jutott helyhez, bár magyar irodalmi névalkotásokkal (**Jókai**, **Vörösmarty**, **Dugonics**) szintén találkozhatunk. Arányait tekintve nagyon sok az olyan roma név is, amelynek „jelentése” rovatában az „ismeretlen”

szó szerepel. Márpedig egy név gyermekünk számára történő kiválasztásnál elsősorban annak jelentéstartalma lehet a leginkább az iránytűnk.

A könyvben – ahol van ilyen – a beceneveket is feltünteti a szerző, s minden névhez megadja a névnapot, névnapokat is. Külön rovat sorolja fel – kedvesinálként – a név híres viselőit. Ez is érdekes képet ad. A férfiaknál 107 zenekarvezető, primás, 4 karmester, 5 cimbalomművész, 2 hegedűművész, 4 zeneszerző, 2 dalszerző, 3 gordonkás, 3 klarinétos, 15 festő, 2 grafikus, 15 költő, 1 néptáncos, 1 rendező, 1 filmrendező, 2 fafaragó, 1 szobrász, 2 színész és 6 külföldi roma szerepel. A nőknél – történelmi okokból is – jóval kevesebb személyiség: 3 énekesnő, 8 festő, 2 hegedűművész, 2 író és három külföldi jelenlét került összeírásra. A fájó és sértő hiányosságokból és következtetésekből csak néhányat ragadok ki. A Dávid névnél **Pongor Beri Károly** van feltüntetve, mivel a művészként használt neve Dávid Beery (így!). **Orsós Jakab** szerepel, **Orsós László Jakab** irodalomkritikus, szerkesztő nem a Jakabnál. A Kálmánnál nem szerepel a tavaly minket fájdalmasan idehagyó **Farkas Kálmán**, az első magyarországi cigány újságíró, de **Horváth Kálmán** televíziós személyiség, előadóművész, festő sem. (Helyhiányra kár lenne hivatkozni, hisz a Kálmánok közt ismét helyet kap az ezúttal is helytelenül írt Pongor Bery Károly két külön sorban feltüntetve Dávid Beery (!) nevét is, s azt is, hogy debreceni kortárs festő). A Jánosoknál – noha itt még két névre elegendő hely maradt – kihagyták **Bogdán Jánost**, a világ első cigány gimnáziuma, a Gandhi, korán elhunyt alapító igazgatóját. Az Oszkárnál helye van **Nyári Oszkár**nak, de kimarad **Farkas Oszkár**, a többkötetes költő, s **Ökrös Oszkár**, „a cimbalom **Paganinije**”. Az Ödönök közül hiányzik **Balogh Ödön** pedagógus-író, az Aladároktól pedig a világhírű **Pege**. Az Imréknél **Vajda Imre** szociológus, műfordító és **Konrád Imre** (beás) műfordító. Megint intő jel: a Sándoroknál egy névnyi hely ugyan szabad, de oda sem fér be **Romano Rác Sándor** pedagógus, szótárkészítő (igaz, talán bűnűl róható fel, hogy nem lovári, hanem a kárpáti cigányok nyelvét rögzítő könyvet alkotott). Így jár, noha őt, illetve három hely szabad, s példa egy sincs, a **Solt Otília**-díjas pedagógus, műfordító **Orsós Anna** és a tavaly elsőként **Táncsics**-díjat kapott cigány újságíró, **Varga Ilona**. Csak

nem lehetnek példák a maguk beás szótáraival!? A Teréziánál kimarad **Kalányos Terézia** (beás) műfordító. A Cinka, mint női keresztnév mellé, mintha egy nem magyar ajkú lenne a szerző: keresztnévi pozícióban „**Panna Cinka** hegedűművész” kerül neves viselőként. Gyöngyinél a festő **Ráczné Kalányos Gyöngyinek** helye van, **Rácz Gyöngyinek** a pedagógusnak, szakírónak nincs. Antóniánál (Hága), Évánál (Orsós), de Aladárnál (Horváth) és Bélánál (Bogdán) is számúzik a politikusokat. Mintha ők nem lettek volna híresek! Mindenesetre ők még így is jobban jártak, s nem lettek olyan kisszerű bosszú áldozatai, mint **Farkas Flórián**, akinek a keresztnévét ki is rekesztették a cigány névjegyzékből. Utónevét még az sem menthette meg, hogy az őstehetségű autodidakta roma grafikus, **Botos Flórián** is ezt viseli. Különösen alulreprezentáltak a cigány pedagógusok, sportolók. Még a világválogatott, olimpiai bajnok, legendás labdarúgó, **Farkas János**, de a **Kalla Éva-Soproni Ágnes** interjúkötetben magát szintén cigánynak valló **Gedő György** olimpiai bajnok ökölvívónk sem vált a szerkesztő szerint „a név híres viselőjévé”. Lehetne még hosszan sorolni, de aligha érdemes. Ennyi is elég példa az egyébként hiánypótló mű elhamarkodottságára.

Mindezek ellenére nagyon fontos a kötet, mert megindítója lehet az igazi cigány névadási szokások kialakulásának. Kortörténeti dokumentumként is számottevő. Örök időkre jelzi a mai országos cigány vezetés beásokkal és saját humán értelmiségével szembeni érzéketlenségét.

*

(A csaknem ezer oldalas kötetet a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal megvásárolta és ígéretük szerint ingyenesen továbbadja az érintett kisebbségi önkormányzatoknak, s a települési önkormányzatok jegyzőinek. Remélhetően a nagyobb könyvtárakban is elérhető lesz.)

* *A magyarországi romák – Útmutató Kiadó, Bp., 2000.; Ez az arány 1971-ben még 71%, 7,6%, 21,2% és 0,2% volt. A „Népszámlálás 2001.” nemzetiségi kötődésről szóló 4. kötetében – noha anyanyelvként megnevezhető az úrlapon a beás, külön is megnevezhető volt – az adatsorokban együtt szerepeltetik a romával és romanival.*

XI. kerület.
Bontásra érett
hatalmas bérház.
Ipari vágányok.
Durva falfirkák.
Szemét.
A kilátástalanság
fészke.
Segélyekből tengődő
családok,
kínai csecsemőket
bérnevelésre
befogadott
nyugdíjasok.
Arab, román nevek
a felfeszített
postaládákon.
Üvöltő cigányzene
a földszintről,
és gyerekek
mindenhol: udvaron,
lépcsőn, korláton,
mint jelek: a jövőbe
vetett hit jelei,
akikben mintha nem
hinnének eléggé
mára, mert piszkosak,
éhesek.
Éhesek a szeretetre,
éhesek a kenyérre,
de mintha mindenből
kifogytak volna azok,
akik világrahozták
őket.
Ebben a házban
él Ildikó, a 36 éves
Erdélyből áttelepült
mérnök,
aki szakmájában
elhelyezkedni
nem tudott,
hát adatrögzítőként
dolgozik, de hetente
kétszer irodaházat
is takarít, hogy
megéljen. Csak ezért
nem kerestem volna
fel kolostori
szigorúsággal
berendezett
lakásában, ám egy
tanítványom
elmondta, hogy
kistestvéreit, és
a házban élő összes
gyereket magaköré
gyűjti hetente
egyszer „az erdélyi
asszony”,
és megeteti őket,
miközben a Bibliából
olvas fel nekik.

„...A hitnek nincs színe...”

– *Miért teszed ezt? – kérdezem Ildikótól, miután túl vagyunk a nagyváradi fotók nézegetésén, régi élete emlékein.*

– Mert éhesek, mert unatkoznak ezek a gyerekek. És én szeretem őket. Engem is szerettek és megettek a szomszédok amikor gyerek voltam, nincs ebben semmi rendkívüli. A szegények mindig jobban segítik egymást mindenhol az egész világon, mintha ezzel a segítőkészséggel születnének. De persze tudom, hogy a tapasztalat teszi érzékennyé az embert a másik bajára, megértésére. Itt a házban több cigány-család is él. Nap, mint nap látom, hogy osztják meg maguk között az ennivalót, pedig nem is rokonok. Erdélyben ugyanez van: akinck van, az ad, akinck nincs, az kap. Ez igazságos, és az egyszerű emberek nem gyártanak eszméket eköré, csak teszik, amit tenniük kell. A Biblia, ha egyáltalán olvassák, csak megerősíti őket ebben, hogy segíteni kell a másikon. Én rendkívül vallásos vagyok, így neveltek. Te vallásos vagy Magda?

– *Nekem saját vallásom van, amiben keveredik a katolikus, a református és a buddhista szemlélet, hozzá téve a magam új elvárásait és a magam által felállított lelki-szellemi mércét. Mások támogatása nekem is fontos. Tudás, megértés, szabadság,*

elfogadás, őszinteség, kívánni tudás, beolvadni tudás, lemondás! Ez az én hitem, megszórva jókora önfegyelmel, ha munkáról van szó.

– Én katolikus vagyok. Az öntörvényű szabademberekre jellemző, hogy saját vallást kreálnak önmaguknak, de bevallom ilyen emberrel még nem találkoztam eddig, csak hallottam róluk. Az emberek nagy része elfogadja a már létező egyházakat, azok tanításait és eszükben sincs új vallást teremteni. Engem zavarba hoz amit mondtál, de elfogadom, épp úgy, mint azt, hogy vannak olyanok, akik nem hisznek Istenben, csak a pénzben, a testi örömeikben. De lelkük rajta! Erőszakkal nem lehet rávenni és nem is kell senkit kényszeríteni, hogy higgyen.

– *A cigány emberek között sok a hívő...*

– Ez így van jól. A hit felemelheti a nyomorgókat. A hit mindenkié, a hitnek nincs színe, csak szíve.

– *Mit jelent az, hogy felemelheti? Hogy tűrje, hogy nem tud enni adni a gyerekének, hogy nem kap munkát, hogy naponta megalázzák, mert cigány?*

– Ezt is jelenti. Engem, bár magyar vagyok, lerományoznak a magyarok, ami rettenetes érzés, és volt aki le is köpött.

– *Nem tetszik ez nekem!*

Miért kellene eltűnnöm, eltűnnöd, hogy leköpjenek?

– Jézust is leköpték!

– *Jézusom! Baj, hogy ez most nem vigasztal engem?!*

– Baj! Baj, mert minek lázadni a sors ellen? A szeretet tűrést is jelent.

– *Jól mondd Ildikó, is! Meg támogatást is, meg emberséget is, meg odafigyelést is, a szegények segítségét is, meg tisztességes törvényeket is, meg betartható szabályokat is, meg tiszteletet is.*

– A hívó embernek legfontosabb, hogy tűrjön és szeretettel teli legyen.

– *Te Erdélyből jöttél, ahol köztudottan sok az utcára dobott gyerek, a koldus, a prostitúcióból élő, az AIDS-es, szóval, a mélységes nyomor. Ez azt jelenti, hogy ott kevesebb a hívó ember?*

– Nem azt jelenti. Azt jelenti, hogy vannak népek, népcsoportok, akiket jobban súlyt az élet.

– *Értem. És ezzel el is van intézve?*

– Sok a karitatív szervezet, külföldről is jön segítség, az egyházak is oda figyelnek a problémákra, és a magán emberek is. De mi a problémád velem? Érzem, hogy haragszol...

– *Nem szeretem, ha azt súlykolják bele a cigánygyerekekbe, hogy tűrjenek, hogy az életük úgy van jól, ahogy van. Mert*

egyáltalán nem jó úgy, ahogy van! Nekik is járna minden jó az élettől, de hinni sem merik, hogy járna, mert te meg mások azt tanítjátok nekik, hogy ne akarjanak semmit. Nem haragszom! Egészséges dühöt érzek Ildikó.

– Nekem azt tanították, hogy tűrjek. Én egy ilyen polgár vagyok, nem tehetek róla és megváltozni sem tudok már, hát tűrök...

– *Jól van, ne haragudj. Valóban nem adhatsz át mást, mint amid van... Mit*

jelent neked az, hogy polgár?

– A polgár egyfajta mentalitást jelent. Ezt jól megfogalmazta **Sarkadi Nagy Emília**, aki egy kerületi polgári kör vezetője. Ő azt mondta, és egyetértek vele, hogy nem politikai irányultságot jelent, ezért nem polgáriak, hanem polgárok vagyunk. Olyan emberek, akiknek véleményük van a közélet történéseiről. Az egyetemi végzettségű embertől a munkásig bárki lehet polgár a közösségi tevékenysége,

habitusa alapján. Szerintem jó lenne, ha ezt a mentalitást minél többen elsajátítanák.

– *Ma mit olvasol a gyerekeknek?*

– Máté Evangéliumának egy részét beszéljük meg. Ma két szülő is átjön, ami külön öröm. Főztem teát, kakaót, süttöttem fonott kalácsot... Én megteszem ami tőlem telik. Olyat nem ígérhetek a gyerekeknek, hogy valaha is jobb lesz a sorsuk és kikerülnek innen ebből a bérházból. És a tűrés...

– *Ne kezdjük újra Ildikó! Nagyon szép dolog, hogy megegeted a gyerekeket, Isten őrizze meg ezt az igen szép és hasznos szokásodat. Mondd, mit üzennél a Lungo Drom olvasóinak?*

– Legyenek jók. Viseljék el a sorsukat békével. A hívőknek pedig azt üzenem, hogy „menjetek tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet...”

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Szécsi Magda

Józsa Zoltán

Segíteni, segíteni...

A rendszerváltás óta bekövetkezett társadalmi, gazdasági változásokból eredően hazánkban egyre növekszik az egészségkárosodott, az elesett, rászoruló állampolgárok száma. A betegség, az egzisztenciális zuhanórepülés az élet hirtelen érkezett fordulatainak eredménye, így a társadalmi réteg életesélyeinek alakulása nagymértékben beszűkül. A sajtóban egyre több szerző vállalja fel az elesett emberek, az egészségügyi és szociális problémák miatt segítségre szoruló állampolgárok élethelyzetének bemutatását. A cél a nyilvánosság figyelmének felkeltése olyan polgárok, családok környezetének bemutatásán keresztül, akik egészségügyi és szociális nehézségeik ellenére is pozitív módon próbálnak élni, gondolkodni. Dolgozni, létezni szeretnének! Az emberek egy részének belső világát érintetlenül, közömbösen hagyja ezen embertársaink sorsa, de ebben hibás lehet a felfokozott életritmus, a pénz utáni állandó hajsza is. Hogyan éli át helyzetét egy rászoruló ember? Bezárt világ alakul ki az egyén belsejében, mivel nehézségeivel együtt új alapokra kell az életét helyezni, más érvényesülési lehetőségek megtalálásával. A lelki görcsök feloldásához idő kell, az új helyzettel történő „barátkozás” hosszú folyamat. Ha megtörtént az önértékelés, a pozitívabb életszemlélet kialakítása, az esélyek más dimenziókban történő értékelése már könnyebb feladat.

Sok honfitársunk erre a változtatásra talán egész életében képtelen lesz, mivel az elesettség terhe iszonyúan nehéz. Ennek a nagyszámú közösségnek a tagjait megnézik az utcán, elhangzanak elítélő vélemények, a munkahely-keresési próbálkozásoknál a megváltozott munkaképesség, valamint a képzetlenség nem jelent belépőt a munka világába. A rászorultság nem csupán egészségügyi és szociális probléma, hanem a családok mindennapi nehézségének tekinthető. A segítség tehát összetársadalmi feladat... Nem jelenthet minden csak pénz-kérdést, hiszen fontos a szemléletváltás is. Ezért kell nekik esélyt, lehetőséget biztosítani arra, hogy a bennük rejlő képességeket láthatóvá is tudják tenni. A közös alaphang megtalálása, keresése lehet a garanciája a segítő folyamat eredményességének. Mert a bajban lévő ember nem légüres térben él, gondjai többségében környezetét, családját, s személyes kapcsolatait is érintik. A segítő tevékenység során egyéneknek, családoknak nyújtunk segítséget ahhoz, hogy a köztük és környezetük között létrejött feszült helyzetek megoldásához szükséges erőforrások elérhetővé váljanak. Ehhez mind a családban rejlő lehetőségeket, mind az intézményi forrásokat használjuk. Segíteni, segíteni embertársainkon... Tegyük meg! Világítson a humanizmus lámpájának fénye egyre erősebben! A segítő munka hitről és emberségről is szól, arról, hogyan érint meg bennünket mások sorsa, és hogyan éljük meg ennek a felelősségét!

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesülése a médiában

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok parlamenti biztosához évek óta folyamatosan érkeznek olyan panaszok, amelyekben a beadványozók kifogásolják, hogy az írott és az elektronikus médiában a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek nem jelennek meg olyan formában és módon, ahogy azt az egyes kisebbségek szeretnék. A beadványozók alapvetően a következőket kifogásolják: a nemzeti és etnikai kisebbségek életéről, a kisebbségi szervezetek működéséről, programjairól a média egyáltalán nem, vagy csak csekély terjedelemben tudósít, a műsorok készítéséhez szükséges pénzügyi fedezet nem áll rendelkezésre, nem egyeztetnek az egyes műsorok időpontjának megváltoztatásáról, valamint, hogy a média erősíti a cigánysággal szembeni sztereotípiákat, az előítéletességet, egyoldalú – általában pejoratív tartalmú – tájékoztatást nyújt a kisebbségről, illetőleg kigúnyolja az egyes sajátosságokat.

Az ombudsman vizsgálata a közszolgálati televízióra és rádióra terjedt ki. Az alábbiakban a jelentésből közlünk részleteket, különös tekintettel a Cigány Magazinra, a Cigány Félóra és a Cigányország útjain című műsorra. (2. rész)

A nemzeti és etnikai kisebbségek megjelenítése a közszolgálati rádióban

5.1. A kisebbségi rádióműsorok vizsgálatának módszere

Az elmúlt években több esetben is foglalkoztunk a kisebbségi rádióműsorok készítésének és sugárzásának problémáival, a regionális stúdiók nemzetiségi műsorkészítő műhelyeinek működési nehézségeivel.

2003-ban zártuk le azt a több mint egy éve folyó vizsgálatunkat, amely a Magyar Rádió Rt. (a továbbiakban: MR Rt.) Regionális és Nemzetiségi Stúdió nemzetiségi szerkesztőseinek és műhelyeinek működtetési gondjait, körülményeit érintette. Beszélgettünk a szolnoki Regionális és Nemzetiségi Stúdió roma „szerkesztő-

ségének” munkatársával. Általában elmondható, hogy a rádió munkatársai – sokszor a nyilvánvaló anyagi nehézségek ellenére – gyakran erkölcsi és anyagi megbecsülés hiányában is elkötelezetten, lekiismeretesen dolgoznak.

5.2. A kisebbségi rádióműsorok szerkezete, időtartama

A Magyar Rádióban anyanyelven szóló nemzetiségi műsor 1953-tól hallható, ekkor kezdte meg működését a szerb-horvát „szerkesztőség”, amely heti kétszer, 30 perces műsort készített. Jelenleg mind a 13 kisebbségnek van nemzetiségi műsora, ezeknek egy része regionálisan, más része országosan is fogható.

A roma kisebbség adása – magyar nyelven – heti két és fél óra, 2004. má-

jusáig regionális frekvencián napi egy órában (heti hét órában) a Rádió C-től átvett műsort is sugároztak. A „Cigány félóra” heti 30 percben szól, ez a műsor azonban a Belpolitikai Szerkesztőség keretében készül. A szlovák, román, német, horvát, roma műsorok napi rendszerességgel, a szerb pedig vasárnap kivételével mindennap hallható. A bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén, ukrán kisebbségi műsort hetente 30–30 percben, országos frekvencián sugározzák.

Létezik még két magyar nyelvű nemzetiségi műsor: Az „Egy hazában” című hetente 55 percben, a „Gyöngyszemek-szemelvények nemzetiségeink irodalmából” című pedig hetente 10 percben hallható.

Jelenleg hat vidéki stúdióban és Budapesten készítene nemzetiségi műsorokat:

- A Pécsi Regionális és Nemzetiségi Stúdióban működik a szerb, a német és a horvát nemzetiségi „szerkesztőség”.
- A Szegedi Regionális és Nemzetiségi Stúdióban a román és a szlovák nemzetiségi „szerkesztőség” tevékenykedik.
- A Miskolci Regionális és Nemzetiségi Stúdióban szlovák nemzetiségi műsor készül.
- A Szombathelyi Regionális és Nemzetiségi Stúdióhoz tartozik a szlovén nemzetiségi műsor készítése.
- A Szolnoki Regionális és Nemzetiségi Stúdióban működik a magyar nyelvű roma kisebbségi műsor „szerkesztősége”.
- Budapesten készül a ruszin, bolgár, görög, ukrán, örmény és lengyel kisebbségi műsor, a regionális főszerkesztő-helyettes szervezeti egységéhez kapcsolódóan.

A Magyar Rádió által készített táblázat szerint a médiatörvény hatályba lépése óta a műsoridő heti 365 perccel növekedett.

A szerkesztőségek munkatársai néhány esetben problémaként jelezték a műsorok adásának időpontját.

A Szolnoki Regionális és Nemzetiségi Stúdió roma műsorának készítője azt szeretné elérni, hogy 19 órakor az ő műsorukkal kezdődjön a kisebbségi blokk sugárzása, mert jelenleg a magyar nyelvű roma adás kisebbségi nyelvű műsorok között szól, ami csökkenti a hallgatottságukat.

A kisebbségi szerkesztőségek többségében elhangzott az a panasz is, hogy kevés a műsoridő. Véleményük szerint a hosszabb műsoridő feltételezhetően a hallgatottságot is növelné, jobban „megérné áttekerni a regionális csatornára.” Több szerkesztőségben is jelezték, hogy kevesen vannak a műsorok szerkesztéséhez, vezetéséhez. A kisebbségi műsorok készítői jelenleg hírszerkesztő, zenei szerkesztő, műsorvezető, riportot készítő újságíró, felelős szerkesztő, szervező stb. egy személyben. A műsoridő növeléséhez több „belső és külső” munkatárs alkalmazására is szükség lenne.

A „Cigány félóra” péntekenként, fő műsoridőben a „Napközben” sávjában hallható, heti 30 percben. A műsor készítője 1992 óta rendszeresen kéri, hogy kaphasson még egy fél órát, mivel az adás tetszésindexe magas (78%-os), és a műsor fontos szerepet vállal az előítéletek leküzdésében, a szemléletformálásban.

Fontos kérdés, hogy mi a nemzeti rádióműsorok készítésének célja, milyen tartalommal és struktúrával állítsák össze azokat. Meggyőződésünk, hogy a kisebbségi rádióműsoroknak az egyik legjelentősebb feladata a kisebbségi nyelvek megőrzésének, átörökítésének és fejlesztésének elősegítése. Minél színvonalasabb és érdekesebb egy nemzetiségi rádióműsor, annál több esély van arra, hogy hatással lesz az anyanyelv használatára is.

A nemzetiségi műsorok tartalmának összeállításával összefüggésben a Magyar Rádió vezetése általános vezérlő elvének azt tartja, hogy a Magyarországon élő nemzetiségieket anyanyelvükön tájékoztassák „az őket érintő minden jelentősebb eseményről, lehetőségekről és egyéb politikai, társadalmi és kulturális, valamint sport vonatkozású témákról.”

A nemzetiségi szerkesztőségek műsorainak tartalmát, struktúráját nem kívánjuk elemezni és értékelni. A teljesség igénye nélkül, példálózó jelleggel következzenek egy felsorolás arról, hogy mi hallható a kisebbségi műsorokban: bemutatják a régiók, megyék nemzetiségi eseményeit, a kisebbségek kulturális értékeit, de hallható hír, tájékoztatás, riport a kisebbségi önkormányzatokról, anyaországi történetekről, jelentős kisebbségi személyiségekről, és elhangzanak külpolitikai elemzések is. Van zenés, információs, szórakoztató, modern tánczenét bemutató magazin és kívánság-műsor. A műsorok összeállításánál az aktualitás fontos szempont, de vannak állandó rovatok is.

A műsorok továbbfejlesztése céljából fontos lenne, ha a szerkesztők jobban ismerhetnék a műsoraikkal kapcsolatos kisebbségi lakossági igényeket és véleményeket. Pénz hiányában ritkán kerül sor közvélemény-kutatásra.

Önálló csatorna a Rádió C, amely 2001-ben kezdte meg működését. A Rádió C 24 órában tájékoztatja és szórakoztatja a roma lakosságot, nekik, értük és róluk szól. A Rádió C frekvenciáján az adást a budapesti lakosok tudják fogni. Egy 2003-ban végzett kutatás szerint a Budapesten élő cigány lakosság 60%-a állandó hallgatója a Rádió C-nek. A rádió többnyire magyar nyelven szól, de van több órás romani nyelven hallható adás is. 2004. májusáig – a Magyar Rádióval kötött szerződés eredményeként – egy óra mindennap országosan is hallható volt. A jelentés írása közben értesültünk arról, hogy ezt a szerződést a Magyar Rádió anyagi okokra hivatkozva nem tudta meghosszabbítani. Magyarország első roma rádiója a létrehozásától kezdve súlyos anyagi nehézségekkel küzd, ez már többször veszélyeztette a rádió működését is.

Értesülésünk szerint az Országos Cigány Önkormányzat új, országosan is hallható roma rádió létrehozását tartaná szükségesnek, a stratégiai elképzeléseiket még nem ismerhetjük meg, azonban – mint ahogy e jelentésben másutt részletesen is szólunk erről – elvi akadályát nem látjuk annak, hogy a teljes országot lefedő, roma vagy más nemzetiségi rádió is létrejöhessen.

5.3. A műsorkészítő műhelyek szervezeti helye

A kisebbségi műsorkészítő műhelyeket a kisebbségi szakemberek, képviselők általában nemzetiségi „szerkesztőségeknek” nevezik. Hivatalosan azonban kisebbségi szerkesztőség a Magyar Rádióban nem létezik.

A Magyar Rádió vezetése már a kisebbségi törvény módosítása előtt megteremthetné a nemzetiségi rádióműsort készítő szerkesztőségek szervezeti önállóságát, illetve megvizsgálhatná az önálló nemzetiségi és regionális főszerkesztőség létrehozásának a lehetőségét is. Az átszervezés menetét, finanszírozási hátterét az országos kisebbségi önkormányzatok képviselőivel és az érintett kisebbségi szerkesztőségek munkatársaival egyeztetve kellene előkészíteni.

5.4. A kisebbségi rádióműsorok sugárzási rendje

Az MR Rt. elnöke levelében a frekvenciaszolgáltatásokkal összefüggésben ugyanazokat a problémákat veti fel, mint a nemzetiségi szerkesztőségek munkatársai. A kisebbségi lakosság is jelzi, hogy az elavult frekvenciák és az adók kis teljesítménye miatt a nemzetiségi műsorok sugárzási lehetősége (az adások hallgathatósága) kritikán aluli.

A frekvenciák problémájával összefüggésben keményen fogalmaztak a kisebbségi szerkesztőségek munkatársai, hiszen ez a munkájuk értelmét is

megkérdőjelezi. Mit ér az a műsor, amit nem lehet hallani? A kritikák és észrevételek közül néhányat felsorolunk, hogy érzékeltesük a gondok nagyságát:

- A regionális stúdiók, a nemzetiségi szerkesztőségek tételes diszkriminációnak vannak kitéve a frekvencia kérdés miatt.
- A frekvenciák problémája sérti a hallgatók jogait is!
- A frekvencia kérdése politikai döntés. Jelenleg csak ennyire fontosak a kisebbségek. Ha van politikai akarat, akkor lesz frekvencia is.

Az MR Rt. elnöke szerint 2006. januárjától a nemzetiségi műsorok országos sugárzása megoldatlan. Fontosnak tartják a nemzetiségi műsorok országos terjesztését megfelelő műszaki színvonalon és fogható frekvenciákon. „Egy országos nemzetiségi csatorna létrehozásával évtizedekre megoldódna a magyarországi nemzetiségek műsorainak sugárzása.”

Az önálló nemzetiségi csatorna elindításával összefüggésben többféle vélemény fogalmazódott meg. A nemzetiségi műsorkészítők közül többen támogatják ezt a javaslatot. Mások szerint nem kellene külön országos adó létrehozásán gondolkodni: az „etnocsatorna” gettóba tömörítést eredményezhet.

A frekvenciák problémája a keleti URH 2006. évi megszűnése miatt a kisebbségi rádiózás egyik legfontosabb és legsürgősebben megoldandó kérdése.

A Magyar Rádió vezetésének – az Országos Önkormányzatok szakértőinek, valamint a nemzetiségi szerkesztőségek munkatársainak bevonásával meg kellene vizsgálnia a kisebbségi műsorok sugárzási rendjének jelenlegi helyzetét, problémáit. Majd az előnyöket, a hátrányokat, a műszaki és finanszírozási lehetőségeket mérlegelve új megoldási javaslatokat kellene kidolgozniuk. Fontos, hogy a nemzetiségi műsorokat érintő frekvenciák kérdésében a különböző érdekeket figyelembe véve, az érintetteket bevonva, velük együtt gondolkodva szülessen döntés.

5.6. A rádiós műsorok elkészítésének tárgyi, anyagi feltételei, a finanszírozás rendje

A kisebbségi rádióműsorok készítésével és sugárzásával kapcsolatos problémák közül, valamennyi megkérdőjelezett első helyen említette a finanszírozási nehézségeket. A Magyar Rádió elnöke például írásban fejtette ki, hogy „1998 óta a nemzetiségi műsorok készítésére fordítható keretek folyamatosan csökkennek, a személyi kifizetéseket és a dologi költségeket egyaránt érintve”.

2002-ben (amikor szervezileg a Kossuth Rádióhoz kerültek a regionális és nemzetiségi stúdiók) minden stúdió költségvetéséből elvontak egy jelentősebb összeget.

A Magyar Rádió elnök aszszonya a finanszírozási nehézségeket külső okok-

kal magyarázza: az alapvető problémák oda vezethetők vissza, hogy 1994 óta a bevételek nem nőnek, az infláció pedig a költségeket folyamatosan növeli. „A Magyar Rádió jelenlegi gazdasági helyzete lassan már az adásbiztonságot veszélyezteti” – vélekedett **Kondor Katalin**.

A munkabérek és az ehhez kapcsolódó honoráriumok összege az elmúlt években csökkent. A Magyar Rádió elnöke ezt írásban is elismerte, amikor úgy fogalmazott, hogy „a nemzetiségi műsorok készítőinek anyagi helyzete – a többi kollégához hasonlóan – folyamatosan romlik. A műsorok magas színvonala csak akkor lesz tartható, ha biztos egzisztenciát és kiszámítható jövőképet lehet biztosítani a munkatársaknak.”

Az elvonások következtében a nemzetiségi műhelyekben csökkenteni kellett a külsős munkatársak számát. Nem tudják megfizetni őket, például az egyik műsorkészítő műhelyben korábban 3400 Ft-ot fizettek egy anyagért, ma ugyanezért kb. 1500 Ft-ot kap a külsős munkatárs.

Nagy gond az is, hogy az elmúlt években lecsökkenték az utazási és telefonköltségek összegét. Pécsen és Szegeden az öt nemzetiségi szerkesztőségben havonta 50.000 Ft utazási költségkeretet biztosítanak egy-egy műsorkészítő műhely számára, és személyenként 8000 Ft telefonköltséget engedélyeznek. Ha utazni szeretnének, akkor arra törekcszenek, hogy valaki szívességből vigye el őket az esemény helyszínére. Amennyiben nincs

erre mód, akkor inkább telefoninterjú készül. Gyakran úgy spórolnak, hogy egy helyszínen több adáshoz is készítenek riportot, és gyűjtenek anyagokat.

A magnók általában nagyon régiiek, nincs pénz új eszközök beszerzésére. Van olyan műhely, ahol nem rendelkezik minden munkatárs önálló számítógéppel. Ezért inkább ott-hon dolgoznak, illetve előre megbeszélik, ki mikor jön be, mert a kis légtérű szobában két számítógéppel nem lehet egyébként műsort készíteni. A másik szerkesztőségben az elbocsátások miatt van elég számítógép, gondot okoz azonban azok korszerűtlensége. A Magyar Rádió-nál jelenleg beruházási, fejlesztési, és beszerzési stop van érvényben. A legtöbb stúdióban a kisebbségi műsorok készítésénél nem alkalmazhatnak hírszerkesztőt, zenei szerkesztőt, nincs portás, gépkocsivezető, számítógépes rendszergazda stb.

Megállapítjuk, hogy kisebbségi műsorkészítő műhelyek gazdálkodási problémái és anyagi nehézségei egyre súlyosabbak, emiatt a nemzetiségi műsorok megfelelő színvonalú elkészítése is veszélybe kerülhet.

A Magyar Rádió elnöke azt látná megoldásnak, ha – törvényben szabályozva – a nemzetiségi műsorok finanszírozására elkülönített keretet kaphatna a Magyar Rádió, melyet nem befolyásolhatna a környezetükben végbemenő pénzügyi ellehetetlenülés.

Összeállította: Paksi Éva

Magyar Országgyűlés
Emberi jogi, kisebbségi és
vallásügyi bizottsága

Pályázati kiírás a nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek 2005. évi költségvetési támogatására

A Magyar Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága pályázatot ír ki a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény hatálya alá tartozó, **2002. december 31-ig nyilvántartásba vett** kulturális tevékenységet folytató és/vagy érdekképviselőt ellátó – nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek (egyesületek) számára. **Nem pályázhatnak kisebbségi önkormányzatok, alapítványok és a párt-törvény hatálya alá tartozó szervezetek.**

A bizottság a jelen pályázat kiírásával a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló törvényben a szervezetek 2005. évi **működési** támogatására elkülönített **110 millió** forint odaítélését készíti elő.

Működési támogatásnak tekintendő: **személyi juttatások; dologi kiadások:** üzemeltetési kiadás (fűtési költségek, víz, áramszolgáltatás, stb.), bérleti díj, telefonköltség, postaköltség, útiköltség.

A támogatási kérelmeket kizárólag pályázati adatlapon lehet benyújtani.

A pályázatot (adatlap + mellékletek) egy példányban – **postai úton, kizárólag tértivevényes ajánlott levélben** – (1358. Budapest, Széchenyi rkp. 19.) vagy személyesen (Országgyűlés Hivatala, Postabontó 1055. Budapest V. ker. Balassi Bálint u. 1-3) lehet benyújtani **2005. február 15-ig** az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságához „Szervezettámogatási pályázat” cím megjelölésével.

Postán történő benyújtás esetén a postabélyegző, illetve a tértivevényen feltüntetett felvétel kelte legkésőbbi időpontja **2005. február 15. 24.00.** óra lehet, személyesen pedig a pályázatok **2005. február 15. 16.30** óráig fogadhatók el.

További információk a Bizottság titkárságán (tel: 441-5032, 441-5035, fax: 441-5986) kaphatók. A pályázati kiírás és az adatlapok átvehetők az Országgyűlés Képviselői Irodaháza Tudakozójában (Bp. V., Széchenyi rkp. 19.) is, illetve a pályázati adatlap kimásolható a Magyar Közlönyből. Letölthető továbbá a www.parlament.hu címen.

A pályázathoz csatolni kell a szervezet alapidokumentumai közül a **bírószági nyilvántartásba vétel és a bankszámlaszerződés** fénymásolatát (melynek tartalmaznia kell a 16 vagy 24 számjegyű bankszámlaszámot), a **2004. évi tevékenység** rövid leírását, **igazolásokat a köztartozások /APEH, TB/ (munkaadókat terhelő egyéb járulékok tartozások, munkavállalóktól levont TB járulékok) teljesítéséről a 2. számú melléklet szerinti nyilatkozatot** arról, hogy a „Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért”, a „Magyarországi Cigányokért” **közalapítványoktól** és a különböző **minisztériumoktól** elnyert

támogatásokkal a pályázat benyújtásáig **elszámolt**. A fent jelzett igazolásokat és nyilatkozatokat a bizottság 2004. december 31-éi keltezésnél nem régebbi állapot szerint kéri.

Az előző évi elszámolás, az igazolások és nyilatkozatok hiánya, valamint a szervezet fennálló köztartozása a **pályázat érvénytelenségét** vonja maga után.

A Bizottság felhívja a pályázók figyelmét arra, hogy:

- fenntartja magának a jogot a pályázatban leírtak helyszínen történő ellenőrzésére, mind az elbírálás előtt, mind azt követően;
- **hiánypótlásra, adatmódosításra a határidő lejártá után nincs lehetőség; a hiányosan, vagy a megadott határidőn túl beadott kérelmeket nem veszi figyelembe;**
- a pályázati anyag teljes körű beadása nem jelenti a támogatás automatikus elnyerését;
- a jelen pályázati kiírás előtt benyújtott anyagokat nem tudja figyelembe venni, ezért minden pályázó szervezettől teljes dokumentációt kér;
- a beküldött pályázat visszaküldését nem tudja vállalni;
- az elnyert támogatás folyósításának feltétele, hogy a bírósági bejegyzésről és a bankszámlaszerződésről (bankszámlaszámáról) nyújtott információk a **valóságnak megfelelően**, amiért a szervezet elnöke viseli a felelősséget.

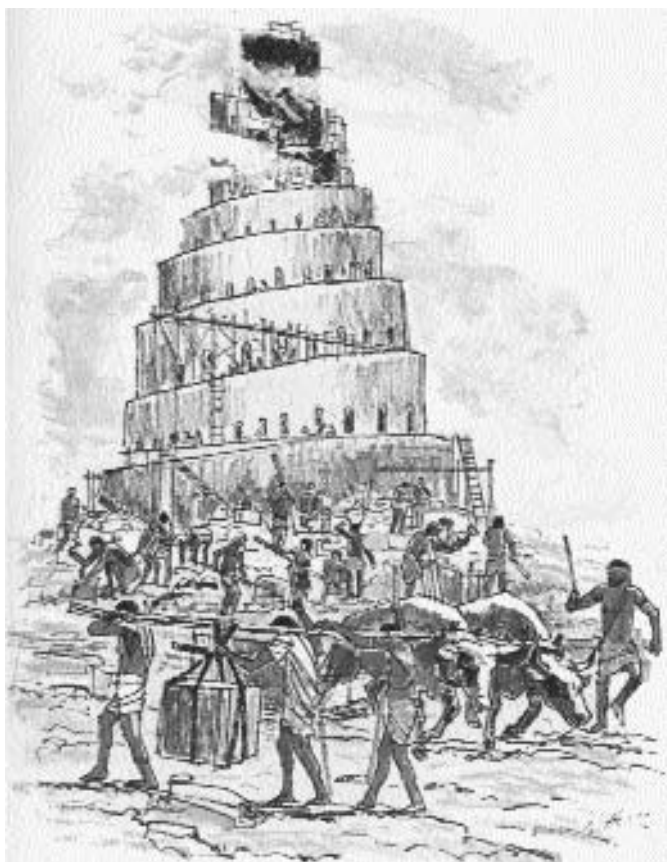
Amennyiben bizonyosságot szerez a bizottság arról, hogy a pályázatban megadott valamely információ nem felel meg a valóságnak, illetve az elnök a 2. számú mellékletben hamis nyilatkozatot tesz, az a szervezetnek a támogatásából való kizárását vonja maga után, azaz az esetlegesen megítélt támogatás nem folyósítható, illetve a már kifizetett támogatás visszafizetendő a Magyar Államkincstár pártok és társadalmi szervezetek támogatása 10032000-01457168 számlaszámára.

A 2005. évi költségvetési támogatást a Magyar Államkincstár utalja át a támogatásban részesített szervezet részére egy összegben, amennyiben az érintett szervezet támogatása nem haladja meg a 3 millió forintot. A 3 millió forintot meghaladó költségvetési támogatást a szervezetek a korábbi folyósítási rend szerint továbbra is két részletben kapják meg.

Budapest, 2004. december 08.

Szászfalvi László
a bizottság elnöke

A Tessedik Sámuel Alapítvány kiadásában jelent meg magyar és első ízben cigány (lovári) nyelven Az első képes Bibliám. A kötet a 125 legkedveltebb bibliai történetet tartalmazza *Kenneth N. Taylor* egyszerű szavaival átfoglalmozva. A történeteket *Richard és Frances Hook* szép rajzai illusztrálják, cigány nyelvre *Choli Daróczi József* fordította. A kiadók remélik, hogy a Képes Biblia hozzájárul ahhoz, hogy a cigány nyelvet minél több gyermek szépen megtanulja és használja, és ezáltal megtanulja a Biblia legszebb, legfontosabb történeteit is.

Az emberek egy magas tornyot építenek. Ezt hívják úgy, hogy Babel tornya. Az emberek azt hiszik, a torony az égig érhet, de ezt Isten nem akarja. Azt akarja, hogy hagyják abba az építését. Az emberek hirtelen nem értik meg egymás szavát.

Ki állította le az emberekkel a torony építését?

MÓZES ELSŐ KÖNYVE 11.

Le manusha ekh uchi khangeri vazden. Kadi akharen kade ke Babelosko turunyo. Le

manusha kodi gindyin, o turunyo opre resela zhi kaj o cheri, ba o Del kadi na kamel. Kodi kamel o Del ke le manusha te geton andre le turun-yosko vazdipe. Le manusha jokharsa na hat-yaren jekhavreski vorba.

Kon ashavadas tele le manushenca le turun-yosko vazdipe?

Genesis 11

Ábrahám Isten egyik különleges barátja volt. A felesége Sára. Isten azt mondta Ábrahámnak, hogy költözzön egy másik országba. Azt mondta, hogy az egész országot Ábrahámnak adja, hogy örökké ott éljen a családjával. Ábrahám-

nak sok báránya és számar van. Meg tudod mutatni őket?

Mi a férj neve? Hogy hívják a feleségét?

MÓZES ELSŐ KÖNYVE 12.

O Abraham le Devlesko jekh lasho amal sas. Leski romnyi e Sara. O Del kodi phendas le Abrahamoske te zhaltar ande ekh kaver them. Kodi phendas ke o intrego them le Abrahamoske del, anda kodi, ke pone lumaj e luma, kothe te trajil pedke nyepetosa. Le Abrahamos but bakra thaj but megara si. Zhanes te sikavesle?

So si le murshesko anav? Sar bushol leski romnyi?

Genesis 12.

Ábrahám és a felesége, Sára, nagyon szomorú volt, mert nem volt gyermekük. De ki ez a nagy fiú? Most már van egy fiúk. Izsáknak hívják. Ábrahám és Sára boldog, mert Isten meghallgatta az imdáságukat és egy fiút adott nekik.

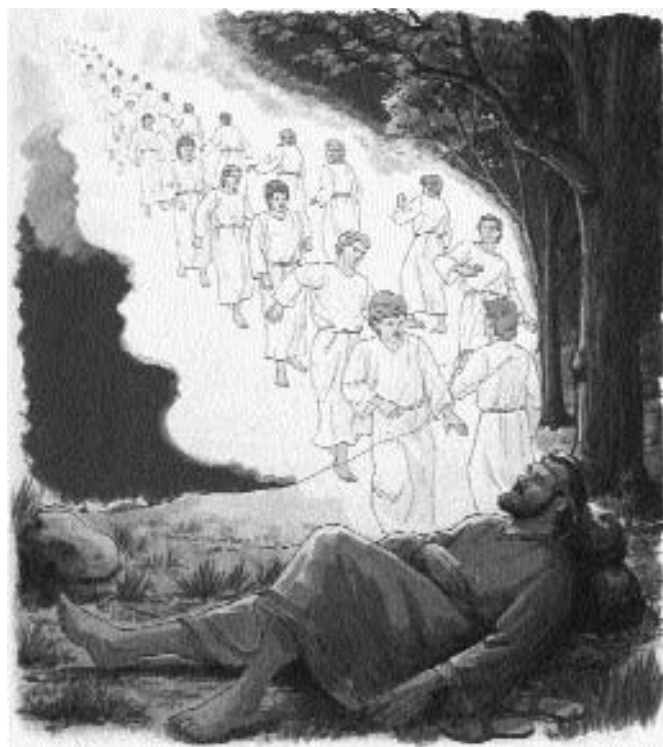
Mi a neve Ábrahám és Sára fiának?

MÓZES ELSŐ KÖNYVE 21.

O Abraham thaj leski romnyi, e Sara, zurales Briginaspen, ke nas len shavaro. Ba kon si kako Baro shavo? Aba akanak si len shavo. Izhak Si lesko anav. O Abraham thaj e Sara bara Loshasasaj, ke o Del kandas lengo rudype thaj shaves das len.

So si lesko anav le Abrahamoske thaj la Sarake shaveske?

Genesis 21.

Isten népe Egyiptomban él. A korbácsos ember azt mondja nekik, hogy dolgozzanak gyorsabban. Ők Istent kérik, hogy segítsen nekik. Isten Mózeset fogja küldeni, hogy a korbácsos ember ne bántsa többé őket. Mózes Isten egész népét meg fogja segíteni.

Ki fog segíteni Isten népén?

MÓZES MÁSODIK KÖNYVE 5.

Le Devlesko nipo ande o Edyiptomo trajil. O chunyari manush kodi phenel lenge, te keren butyi majsigo. Von le Devles mangena te zhutil lenge. O Del le Mozeses bishavla ke o chunyari manush majbut le na azbal len. O Mozes le Devleske intergone nipo azhutila.

Kon azhutila pe le Devlesko nipo?

Exodus 5.

L. D. Horoszkóp

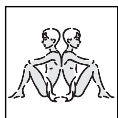
2005. február

KOS (III. 21.–IV. 20.) – A kapkodás semmi jóval nem kecsgetet! Legyen nyugodt és megfontolt, ebben a hónapban Önnek állhat a világ. A rendszerezettség azonban sokat segíthetne. Üljön le és nyugodtan gondoljon végig mindent, mielőtt cselekedne! Februári szerencse számai: 2, 16, 54, 55, 77.

BIKA (IV. 21.–V. 20.) – Váratlanul sok lett a dolga, de úgy fogja érezni, hogy megéri a fáradságot. Ne engedje, hogy egy váratlan ötlet eltérítse eredeti szándékától! Az álmait vegye komolyan! Egy telefonhívást felejtessen el, csak át akarják vágni! Szerencseszámai februárban: 7, 9, 25, 48, 53.

IKREK (V. 21.–VI. 21.) – Érdekes híreket kap a munkahelyén, és különös következtetésre jut, amivel elősegítheti főnöke szerencsáját. Hálás lesz Önnek. Gyermeksírássra számíthat, ha felelőtlenül ígéretet! Szerencse számai: 1, 15, 39, 40, 66.

RÁK (VI. 22.–VII. 22.) – Bízson a folytonosságban. A válto-

zatosság gyönyörködtet, de azért az állandóságnak is megvan a maga előnye... Egy sor pletykára számíthat! Szerencse számai: 20, 49, 59, 70, 90.

OROSZLÁN (VII. 23.–VIII. 23.) – Rég volt ennyire boldog egy gyermek miatt! Úgy érzi érdemes volt megszenvednie az elmúlt heteket. Agresszív látogatója érkezhet, zárjon be ajtót, ablakot! Szerencse számai februárban: 2, 16, 55, 63, 70.

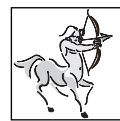
SZŰZ (VIII. 24.–IX. 23.) – Talán új fejezet kezdődik az életében, de nem biztos, hogy szüksége van erre! Gondolkozzék, mérlegeljen. Egy kérdés még feltétlenül tisztázásra vár családját illetően, ha jól akarja érezni magát a bőrében. A flört egyszer még sok kellemetlen percet fog okozni ebben az évben, ha lebukik... Szerencse számai: 9, 58, 68, 71, 80.

MÉRLEG (IX. 24.–X. 23.) – Ez a hónap nyugalmat, felhőtlen békét hoz, de Ön mintha jobban szeretne harcolni most! Ne tegye... Magánügyekben egyértelmű választ várnak öntől. Szerencse számai: 13, 14, 26, 42, 50.

SKORPIÓ (X. 24.–XI. 22.) – Társa most fokozottan igényli kedvességét, de Ön azon gondolkodik, hogy megérdemli-e! Igaza van! Szerencse számai: 12, 18, 40, 60, 72.

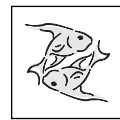
NYILAS (XI. 23.–XII. 21.) – Jól indul a hónap, aztán valami váratlanul beza-var. Ne rettenjen meg, próbálja kikövetkeztetni, hol és mikor lépett rosszul! Néhány igen fontos emailt és sms-t küldjön el, mert ha nem, fontos dolgokról marad le! Szerencse száma: 20, 51, 72, 74, 75.

BAK (XII. 22.–I. 20.) – Jól alakulnak a dolgok, csak legyen türelme kívánni az eredményt! Egy röpke nézeteltérés ne tántorítsa el szerelmétől és közös terveiktől. Fokozottan ügyeljen utazás közben testi épségére. Szerencse számai: 14, 19, 26, 29, 41.

VÍZÖNTŐ (I. 21.–II. 19.) – Társaságban most különösen ügyeljen külsejére, mert megjelenésének hosszabb távon következménye lesz. Szerencsejátékokban sem esélytelen. Szexuális vágyait sajnos partnere kineveti, talán változtatnia kellene, hogy végre Ön is jól érezze magát! Szerencse számai: 11, 21, 30, 39, 86.

HALAK (II. 20.–III. 20.) – Ne zárkózzék el egy családi megbeszélés elől sem! Van mit megvitatniuk, és ez jótékonyan hat hangulatára! A munkahelyén, már megint áskálódott, és még Ön csodálkozik, hogy nem kedvelik... Ne felejtse el, hogy vannak önálló gondolatai, a plagizálást pedig büntetik... Szerencse számai: 3, 9, 14, 55, 82.

Az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány kiadásában megjelent alábbi kötetek szerkesztőségünk címén megrendelhetőek! (Szolnok, Pf.: 77 5001)

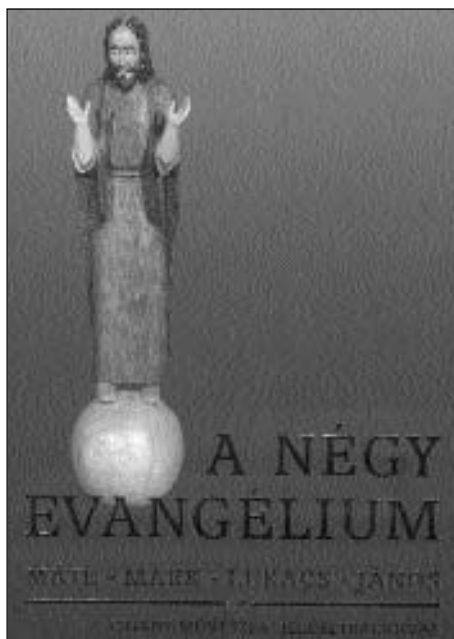
Szécsi Magda: *Fekete fények* 1300,- Ft

Farkas Kálmán: *Mosoly és párbeszéd* 500,- Ft

Farkas Kálmán: *Ember a viharban* 1500,- Ft

Bokszi és Tulpica: *Cigány népmesék* 1500,- Ft

ÚJ KÖTET: Farkas Kálmán: *Elsorvasztott mozgalom* 1600,- Ft

A NÉGY EVANGÉLIUM MÁTÉ • MÁRK • LUKÁCS • JÁNOS

– *Cigány művészek illusztrációival* –

A Magyar Bibliatársulat 2002-ben jelentette meg a Négy evangélium – Máté, Márk, Lukács, János – **Cigány művészek illusztrációival** című kiadványát, melyben *Csányi János, Fenyvesi József, Kosztics László, Kun Pál, Oláh Jolán, Oláh Mara, Orsós Teréz és Ráczné Kalányos Gyöngyi* munkái találhatók. Az illusztrációkat a Magyar Bibliatársulat és a ROMART Alapítvány közös rendezésében a budapesti Biblia Múzeumban korábban kiállításra került, roma képzőművészek által készített munkákból válogattuk. *A kötet ára: 1900,- Ft*

A Magyar Bibliatársulat kiadványait a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója jelenti meg. A kötet megrendelhető az alábbi címen és telefon számon:

Cím: 1113 Budapest, Bocskai út 35.; Tel/fax: 386-8267, 386-8277

E-mail: kalvin.kiado@mail.datanet.hu;

Honlap: www.datanet.hu/kalvinkiado/

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot

..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

Előfizetési díj
egy évre: 1680,- Ft,
fél évre: 840,- Ft,
negyedévre: 420,- Ft

*A megrendelőlapot és az előfizetési díját
a szerkesztőség címére kérjük eljuttatni:*

5001 Szolnok, Pf.: 77

Telefon:

(06) 56/513-592, 513-953, 513-954

*Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.*

LD
„LUNGO DROM”

Felhívás

Súlyosan mozgáskorlátozott emberként született a ma 20 éves, Ózdon élő **ifjú Ganyi Károly**. Küzd betegségeivel, a meg nem értésekkel és állandóan a miértre keresi a választ. De találkozik jó akaratú emberekkel, akik segítenek, próbálják megérteni a fogyatékkal élő emberek világát. Ezt a világot mutatja be, tárja elénk az ózdi szerző „Tolókocsi nem akadály” című művében. Sugallja, hogy az olvasó élje át a szereplők helyzetét, hozzon egy belső döntést. A teljes átélés elősegíti, hogy azonosulni tudjon a mű írójával, így megértse közlésének lényegét. Ifjú Ganyi Károlynak Isteni hite adja ehhez az erőt, mert szereti az embereket, bízik a humánus erejében.

Tisztelt leendő olvasó!

Vegye úgy kezébe ezt a kiadványt, hogy tartalmával pozitívan tudjon azonosulni! Vásárlásával (300,- Ft/db) hozzájárul ahhoz, hogy a fiatalember az eladásokból befolyt összeget életfeltételeinek javítására fordíthassa.

Elérhetőség: Ganyi Károly,
3600 Ózd, Árpád vezér út 19. fsz. 2.
Telefon: 06-48/473-179
E-mail: karesz1984@freemail.hu